

**VERKENNING INNOVATIEVE ECONOMISCHE
INSTRUMENTEN VOOR AGRARISCHE
WATERMAATREGELEN
OVERZICHT VAN PRAKTIJKSTUDIES**

RIJKSWATERSTAAT WATERDIENST
EINDRAPPORT

3 september 2010
C03031/BD0/0Q4/000231
C03031.000231

Inhoud

Samenvatting	3
Abstract	7
1 Inleiding	11
2 Aard en omvang initiatieven agrarisch waterbeheer	14
3 Selectie van initiatieven	17
4 Analyse geselecteerde initiatieven	21
4.1 Format nadere analyse	21
4.2 Highlights resultaten	21
5 Conclusies en aanbevelingen	25
Bijlage 1 Format fact sheet geselecteerde initiatieven	27
Bijlage 2 Uitgewerkte fact sheets geselecteerde initiatieven	33
Bijlage 2	34
Colofon	34

Samenvatting

Doel van deze studie

Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat onderzoekt verschillende mogelijkheden om de financiering van het waterbeheer aan te passen of uit te breiden met meer prijsprikkels, gericht op een effectiever, efficiënter en rechtvaardiger waterbeheer. Een van de aandachtsgebieden is de rol van innovatieve economische instrumenten in de landbouw ten behoeve van het waterbeheer.

In dit kader hebben ARCADIS en LEI in opdracht van RWS Waterdienst een verkenning uitgevoerd van vrijwillige, bovenwettelijke initiatieven in de landbouwsector in Nederland waarbij sprake is van een vorm van betaling voor watergerelateerde ecosysteemdiensten. Deze ecosysteemdiensten kunnen betrekking hebben op waterkwaliteit (nutriënten, pesticiden en ecologie), waterkwantiteit (berging) of landschappelijke waarden.

In de verkenning is aard en omvang van dergelijke initiatieven in Nederland in kaart gebracht. Daarnaast zijn voor een aantal geselecteerde, representatieve initiatieven (geformaliseerde regelingen) de succes- en faalfactoren nader geanalyseerd.

De resultaten van deze verkenning dienen als basis voor het bevorderen door DG Water van veelbelovende initiatieven in het kader van agrarisch waterbeheer. Daarnaast wil DG Water de resultaten ook gebruiken t.b.v. overleg en afstemming op Europees niveau.

Resultaten: aantal en aard initiatieven

De afgelopen jaren is in Nederland een vergoedingssystematiek ontwikkeld voor ecosysteemdiensten, gefinancierd door overheden: de Catalogus groenblauwe diensten. Naast deze uniforme regeling blijkt ook een breed palet aan andersoortige, lokale en regionale initiatieven voor watergerelateerde ecosysteemdiensten te zijn ontstaan. In de verkenning zijn ruim 120 initiatieven gesignaleerd. We gaan ervan uit dat in deze verkenning het gros van de in Nederland bekende initiatieven is opgenomen, hoewel ongetwijfeld een aantal initiatieven buiten ons gezichtsveld is gebleven. Per saldo wordt echter een goed beeld geschetst van de huidige situatie in het veld.

De aard van de initiatieven is divers, variërend van vrijblijvende adviezen aan boeren, onderzoeken en pilots en formele regelingen. Binnen alle categorieën van initiatieven zijn er aanmerkelijke verschillen in ruimtelijk schaalniveau, variërend van lokaal (enkele boeren, één watergang) tot bovenlokaal/regionaal (gebied, provincie, landelijk).

Resultaten: nadere analyse geselecteerde initiatieven

Van de aangetroffen initiatieven is een nadere selectie gemaakt van een aantal representatieve cases die in meer detail zijn onderzocht. De geselecteerde initiatieven zijn als fact sheets uitgewerkt.

Daarbij is ook aansluiting gezocht bij de indeling zoals gehanteerd door UNECE (2007) met het oog op een inbreng door het ministerie van V&W van de resultaten in internationaal verband. In al deze initiatieven is sprake van een ‘publiek mechanisme’: een of meerdere overheidspartijen fungeren als vrager binnen de regeling.

Aard economisch instrument

Alle onderzochte cases betreffen een regeling waarin sprake is van een financiële vergoeding voor de kosten van investering, beheer, onderhoud en/of gedeerde inkomsten. De aard en omvang van de vergoeding is soms afgeleid van de landelijke Catalogus groenblauwe diensten, maar wordt meestal lokaal / regionaal vastgesteld, om rekening te houden met locatiespecifieke omstandigheden (maatwerk). Bij geen van de cases is sprake van vergoeding voor een dienst op basis van een op de markt tot stand gekomen prijs. In die zin kan niet gesproken worden van ‘innovatieve instrumenten’.

Soms wordt in een regeling alleen de initiële ingreep financieel vergoed. Denk daarbij aan aanleg / realisatie (bijvoorbeeld van natuurvriendelijke oevers) en een eenmalige vergoeding voor de waardedaling van land vanwege functieverandering (landbouw > natuur). In andere regelingen worden ook vergoedingen verstrekt voor jaarlijkse inkomstenderving (wegens verminderde gewasopbrengsten), voor beheer en/of voor voorbereidende resp. aanpalende activiteiten (cursus, bijeenkomsten etc.).

Aard ecosysteemdiensten

De verschillende initiatieven bevatten een palet aan maatregelen, gerelateerd aan meestal één ecosysteemdienst. De volgende ecosysteemdiensten zijn teruggevonden in de initiatieven:

- Bevorderen van soortenrijkdom en veerkracht van ecosystemen (zowel terrestrische als aquatische ecologie);
- Bevorderen van de waterkwaliteit (door verminderen van emissies);
- Vergroten van de waterberging;
- bodembehoud (erosiebestrijding);
- recreatie en behoud landschap en cultuurhistorie.

Betrokken partijen

Bij de regelingen zijn agrariërs betrokken op één of meerdere niveaus:

- als individu;
- als lokale (gebieds)groep;
- via een (koepel van) agrarische natuurvereniging(en);
- en/of via een afdeling van LTO.

Vanuit de overheid is vrijwel altijd een provincie als partij betrokken bij de opzet van een regeling, gevolgd door waterschappen. In sommige gevallen zijn ook gemeenten, waterleidingbedrijven, milieugroepen, adviesbureaus en/of groenfondsen partij bij een regeling.

Financieringsbronnen

De aard van de financieringsbron(nen) van de onderzochte regelingen is zeer divers. Financiering vindt plaats uit de middelen die beschikbaar zijn bij de lokale en regionale partijen die de regeling instellen. Soms haken landelijke partijen (rijksoverheid) ook aan. De financieringsbronnen staan meestal los van de verantwoordelijke instantie (het loket) die de regeling beheert en waar de uitvoerders van de betreffende maatregel(en) -vrijwel altijd agrariërs - feitelijk zaken mee doen.

Succes- en faalfactoren

Mits goed vormgegeven (inhoud en proces) is het mogelijk om een succesvolle regeling tot stand brengen in termen van het feitelijke *gebruik* van de regeling ('output'). Het geheel van ervaringen overziend is vooral de kwaliteit van het gevoerde proces voorafgaand aan en tijdens de uitvoering van een regeling van doorslaggevend belang voor de mate van succes. De inhoud van een regeling volgt dan 'vanzelf'.

Onderstaand zijn de belangrijkste elementen weergegeven. Een regeling is meer dan gemiddeld succesvol als:

Proces regeling

- Het draagvlak voor de regeling van tevoren voldoende geborgd is. 'Keukentafelgesprekken' met een door de doelgroep 'erkende' adviseur helpen daarbij.
- De ambities realistisch zijn in de ogen van de beoogde uitvoerders van de maatregelen (de agrariërs).
- Er ruimte is voor learning by doing in plaats van (alleen) uitgebreide onderzoeken van te voren uit te voeren. Dit leidt vaker tot onverwachte en beloftevolle innovaties.
- Agrariërs en/of een agrarische natuurvereniging betrokken zijn bij de selectie en uitwerking van maatregelen.
- Sprake is van blijvende betrokkenheid van boeren tijdens de uitvoering, bijvoorbeeld:
 - ✓ cursus agrarisch natuurbeheer / learning by doing (uren ook vergoeden);
 - ✓ biotoets voor sloten door boeren (zelf kwaliteit monitoren);
- Er één loket is voor de regeling. Betrokkenheid van / beheer van dit loket door een agrarische natuurvereniging helpt daarbij.
- Een snelle uitvoering van de maatregel mogelijk is.
- De regeling inpasbaar is in de EU kaders na 2013.

Inhoud regeling

- De hoogte van de vergoedingen adequaat is.
- De regeling ook een vergoeding van beheer- en bijkomende activiteiten inhoudt.
- Maatwerk mogelijk is:
 - ✓ de Catalogus groenblauwe diensten en bijbehorende vergoedingen zijn vaak onvoldoende locatiespecifiek.
 - ✓ een aantal maatregelen (bijvoorbeeld randenbeheer) komt voor in variërende verschijningsvormen. De maatregelen blijken contextspecifiek te zijn: eenzelfde maatregel kan niet op elke plek toegepast en ingepast worden (randenbeheer bijvoorbeeld komt niet van de grond in een regio met kleine percelen).
- De regeling en de bijbehorende financiering langjarig is (> 5 jaar) om voldoende zekerheid te bieden. Daarbij moet de regeling ook inpasbaar zijn in de herziene EU-kaders (GLB) na 2013.
- Er geen sprake is van een functiewijziging (landbouw > natuur).
- Meerdere functies samengesteld en aangeboden worden die voor cofinanciering in aanmerking kunnen komen (keuzemogelijkheden voor de boer).
- De kosten per financier niet te hoog zijn. Integratie van meerdere doelen (waterkwaliteit, waterberging, landschap) helpt daarbij, omdat er dan ook meerdere 'dragende' partijen aanwezig zijn.

Aanbevelingen

Outcome regelingen

Deze verkenning is gericht op het feitelijke gebruik van regelingen voor watergerelateerde ecosysteemdiensten. Op basis van deze verkenning kan geen oordeel worden gegeven over de effectiviteit en efficiency voor het waterbeheer ('outcome') van deze regelingen, gerelateerd aan specifieke (gebieds)doelen. Meer zicht op de outcome kan ontstaan door:

- Het uitvoeren van een verdiepingsslag door in de geselecteerde initiatieven additionele informatie in te winnen in relatie tot de verkregen / verwachte outcome.
- een andere selectie te maken van initiatieven uit de database waarbij een specifiek gebiedsdoel in het selectieproces voorop staat.

Financiering regelingen

De toekomst van veel regelingen is afhankelijk van de continuïteit van financiering. Om zicht te krijgen wat er nodig is om deze of nieuwe regelingen op lange termijn in stand te houden is het verstandig om de kosten van een succesvolle regeling op de langere termijn te bepalen. Dan kunnen ook keuzes gemaakt worden over het aantal regelingen dat – financieel – haalbaar is gekoppeld aan de vorm van financiering van deze regelingen (bijvoorbeeld financiering vanuit verschillende disciplines).

Innovatievere economische instrumenten?

Alle in regelingen vervatte initiatieven komen neer op een vergoeding voor gemaakte kosten en/of gederfde inkomsten door boeren. Dat is een solide, maar weinig innovatief economisch instrument. Mogelijk zijn in de initiatieven in de 'pre-regeling' fase (pilots en onderzoeken) meer vernieuwende elementen te vinden qua aard van het ingezette instrument, bijvoorbeeld prijsvorming meer gebaseerd op marktmechanisme. Deze voorlopers zouden op dit punt nader geanalyseerd kunnen worden.

Abstract

Objective of the study

The Dutch Ministry of Transport, Public Works and Water Management is investigating different options to modify or expand the funding of water management with more price incentives focusing on more effective, efficient and fairer water management. One of the areas to which additional attention is being paid is the role of innovative economic instruments in agriculture for water management.

At the instructions of the Waterdienst (Water department) of the Dutch Directorate-General for Public Works and Water Management, ARCADIS and LEI have carried out an exploratory study of voluntary initiatives over and above of what is required by law in the agricultural sector in the Netherlands where a type of payment for water-related ecosystem services is involved. These ecosystem services may be related to water quality (nutrients, pesticides and ecology), water quantity (storage) or landscape values.

The nature and scope of such initiatives in the Netherlands have been mapped out within this explorative study. In addition, the success and failure factors have been further studied for a number of selected representative initiatives (formalised schemes).

The results of this exploratory study serve as the basis for the promotion by the Water DG of promising initiatives within the framework of agrarian water management. In addition, the Water DG also wishes to use the results for consultation and harmonisation on a European level.

Results: number and nature of initiatives

The past few years a compensation system has been developed in the Netherlands for ecosystem services funded by the authorities: the Catalogus groenblauwe diensten (Catalogue of Nature Restoration Services). In addition to this uniform scheme, it has emerged that a broad pallet of other types of local and regional initiatives for water-related ecosystem services has been created. More than 120 initiatives have been identified in the exploratory study. We are assuming that the bulk of the initiatives known in the Netherlands has been included in this exploratory study although a number of initiatives will undoubtedly have remained outside our field of vision. An appropriate picture, however, is, on balance, painted of the current situation in the field.

The nature of the initiatives is diverse and vary from advice given to farmers free from obligation, studies and pilots and formal schemes. There are considerable differences within all initiative categories with regard to the spatial scale level that vary from local (a few farmers, one watercourse) to supralocal/regional (region, province, national).

Results: further analysis of selected initiatives

A further selection was made of the number of representative cases that have been investigated in greater detail of the found initiatives. The selected initiatives have been elaborated as fact sheets.

A link was sought with the classification as used by UNECE (2007) with a view to obtain input for the Dutch Ministry of Transport, Public Works and Water Management with regard to results on an international level. A 'public mechanism' is involved in all of these initiatives: one or more authority parties funding the scheme.

Nature of the economic instrument

All investigated cases concern a scheme in which financial compensation is involved for the costs of investment, management, maintenance and/or lost income. The nature and scope of the compensation is sometimes derived from the national *Catalogus groenblauwe diensten* but is usually determined on a local/regional level to take into account location-specific conditions (it is tailor-made). None of the cases involve compensation for a service based on a price realised on the market. We cannot talk about 'innovative instruments' in that sense.

Sometimes only the initial intervention is compensated financially in a scheme. Examples of this are construction/realisation (for example, of nature-friendly banks) and a single compensation for the drop in value of the land due to the functional change (agricultural > nature). Compensation is also granted in other schemes for annual loss of income (due to reduced crop yields), management and/or preparatory and/or related, respectively, activities (courses, meetings, etc.).

Nature of the ecosystem services

The different initiatives contain a pallet of measures related to usually one ecosystem service. The following ecosystem services have been identified in the initiatives:

- Promoting species diversity and ecosystem resilience (both land and aquatic ecology);
- Promoting water quality (by reducing emissions);
- Increasing water storage;
- Soil conservation (fighting erosion);
- Recreation and retention of landscape and cultural history.

Parties involved

Farmers are involved on one or more levels with regard to the schemes:

- As individuals;
- As local (area) groups;
- Through an (umbrella organisation of an) agricultural nature association(s);
- And/or through an LTO (Dutch Federation of Agriculture and Horticulture) department.

Nearly always, a province is involved as a party when setting up a scheme from the government perspective, which is followed by the Dutch Water Boards. In some cases, municipalities, water companies, environmental groups, consultancy agencies and/or green funds are also a party in a scheme.

Funding sources

The nature of the funding source(s) of the investigated schemes is very diverse. Funding takes place based on the resources that are available at the local and regional parties that set up the scheme. Sometimes national parties (central government) also join in. The funding sources are usually not linked to the responsible authority (the 'desk') that manages the scheme and where the people who implement the relevant measure(s) do business with (usually farmers).

Success and failure factors

A successful scheme in terms of the actual *use* of the scheme ('output') can be effected as long as the design is good (contents and process). In particular, it has been the quality of the implemented process preceding and during the execution of the scheme that has been of decisive importance for the degree of success should we take stock of all experiences. The contents of a scheme will then follow 'automatically'.

Below we show the most important elements. A scheme is more than successful on average when:

Scheme process

- The support for the scheme has been guaranteed sufficiently in advance. Friendly and relaxed talks with an adviser who is 'accepted' by the target group helps within this context.
- The ambitions are realistic in the eyes of the contemplated people who will implement the measures (the farmers).
- There is room for learning by doing instead of (only) performing extensive research in advance. This will lead to unexpected and promising innovations more often.
- Farmers and/or an agricultural nature association are involved in the selection and elaboration of measures.
- Permanent commitment from farmers is involved during the execution such as:
 - ✓ Agrarian nature management courses/learning by doing (hours are also paid);
 - ✓ Biotest for ditches by farmers (monitor quality themselves);
- There is one desk for the scheme. Commitment/management of this desk by an agricultural nature association helps within this context.
- A fast implementation of the measure is possible.
- The scheme can be fitted in within EU frameworks after 2013.

Contents of the scheme

- The sum of the compensation is adequate.
- The scheme also entails compensation for management and related activities.
- Tailor-made solutions are possible:
 - ✓ The Catalogus groenblauwe diensten and related compensations are often insufficiently location-specific.
 - ✓ A number of measures (for example, the management of buffer strips on agricultural land) occur in varying forms. The measures seem to be context-specific: one and the same measure cannot be applied and fitted at every location (the management of buffer strips on agricultural land, for example, will not be achieved in a region with small parcels).
- The scheme and the related funding covers many years (> 5 years) to offer sufficient security. The scheme should also be able to fit in the reviewed EU frameworks (GLB) after 2013 within this context.
- Functional change (agriculture > nature) is not involved.
- Multiple functions are compounded and offered that can be eligible for co-funding (options to be selected by the farmer).
- The costs for each financier is not too high. Integration of multiple objectives (water quality, water storage, landscape) will help within this context because then there will also be multiple 'expense-bearing' parties.

Recommendations

Outcome of the schemes

This exploratory study focuses on the actual use of schemes for water-related ecosystem services. An opinion cannot be given based on this exploratory study about the effectiveness and efficiency for water management ('outcome') of these schemes related to specific (regional) objectives. More insight into the outcome can be obtained by:

- Performing a more in-depth study by gaining additional information in the selected initiatives in relation to the obtained/expected outcome.
- Making another selection of initiatives from the database where a specific regional objective is given the highest priority in the selection process.

Funding of the schemes

The future of many schemes will depend on the continuity of funding. It would be wise to determine the costs of a successful scheme in the long term to gain insight of what is required to ensure that these or new schemes can be maintained. This will also ensure that choices can be made about the number of schemes that is feasible financially linked to the form of funding of these schemes (for example, funding from different disciplines).

More innovative economic instruments?

All initiatives contained in schemes basically entail compensation for incurred costs and/or loss of income by farmers. This is a solid but not really innovative economic instrument. There may be more innovative elements in the initiatives in the 'pre-scheme' phase (pilots and studies) with regard to the nature of the deployed instrument such as, for example, pricing based more on market mechanisms. These precursors could be further analysed with regard to this issue.

HOOFDSTUK 1 Inleiding

Onvoldoende prijsprikkels in het waterbeheer?

De Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt dat het waterprijsbeleid voldoende prikkels moet bevatten om duurzaam gebruik van water te stimuleren. Jantzen (2008) heeft het huidige waterprijsbeleid voor Nederland beschreven en de prijsprikkels in het huidige waterprijsbeleid geëvalueerd. Hieruit komt onder meer naar voren dat voor het verbeteren van de waterecologie, zoals het terugdringen van meststoffen in de landbouw en het ecologisch beheer van water(kanten), de financieringsbronnen nog niet duidelijk zijn gedefinieerd of dat er een tekort aan financiering is. Naast de intensivering van bestaande instrumenten (denk aan tariefsverhoging van bestaande heffingen) suggereert Jantzen om nieuwe instrumenten te ontwikkelen, zoals het betalen voor ecosysteemdiensten.

Het betalen voor ecosysteemdiensten (ofwel Payments for Environmental Services, kortweg PES) zou een mogelijke aanvulling op het waterprijsbeleid kunnen zijn. Het idee achter PES programma's is het creëren van marktsituaties voor vragers en aanbieders van ecosysteemdiensten, waarbij er wordt betaald voor de geleverde ecosysteemdienst. Vragers en aanbieders kunnen *vrijwillig* deelnemen aan deze markt. Hierin onderscheiden PES programma's zich van andere beleidsinstrumenten zoals 'command and control' of regulerende heffingen. Het verwachte voordeel van een PES mechanisme boven deze andere typen beleidsinstrumenten is dat het waterbeheer op een effectievere en efficiëntere wijze kan worden uitgevoerd.

Betalen voor ecosysteemdiensten

Door RWS Waterdienst is vervolgens aan het LEI gevraagd om aan te geven wat de mogelijkheden zijn voor PES als aanvulling op de bestaande instrumenten voor financiering van het Nederlandse waterbeleid.¹

Door het LEI zijn de watergerelateerde ecosysteemdiensten gerelateerd aan de waterdiensten, zoals gedefinieerd in de KRW.² De meeste watergerelateerde ecosysteemdiensten kunnen worden gekoppeld aan watersysteembeheer. Hieronder vallen diensten zoals waterberging, biodiversiteit en landschap. Zie tabel 1.1.

¹ LEI, *Betalen voor ecosysteemdiensten: een interessante aanvulling op het waterprijsbeleid?* Eindconcept 2010.

² In de KRW wordt gevraagd om, als onderdeel van de artikel 5 rapportage, een overzicht te geven van kostenterugwinning voor waterdiensten. In de KRW is het begrip 'waterdiensten' vrij algemeen gedefinieerd. Nederland heeft gekozen om bij de definitie van waterdiensten zoveel mogelijk aan te sluiten bij de bestaande institutionele context en financieringsstructuur. Vandaar dat uiteindelijk gekozen is voor de onderstaande vijf waterdiensten.

Tabel 1.1

Typing waterdiensten en watergerelateerde ecosysteemdiensten

Bron: LEI (2010)

Indeling waterdiensten (Van der Veeren en Dekking, 2005)	Watergerelateerde ecosysteemdiensten
Productie en levering van water	Onttrekken grond- en oppervlaktewater
Inzameling en afvoer van hemelwater en afvalwater	
Zuivering van afvalwater	Helofytenfilter (4e trap) en IBA's
Grondwaterbeheer	Kleinere onttrekking door boeren
Watersysteembeheer	Zuiveren van water (diffuse bronnen) Waterberging Landschap Biodiversiteit Verziltting Verdroging

Er zijn verschillende vormen (d.w.z. betalingsmechanismen) van PES mogelijk. UNECE (2007) onderscheidt drie typen PES programma's die op het gebied van waterbeleid wezenlijk van elkaar verschillen voor wat betreft het institutionele mechanisme:

- Publieke mechanismen (publieke vrager, zoals overheid en waterschappen);
- Private mechanismen (private vrager);
- Handelsmechanismen waarbij vragers en aanbieders handelen.

De afgelopen jaren is in Nederland een vergoedingssystematiek ontwikkeld voor ecosysteemdiensten, gefinancierd door overheden (het eerste type PES-programma volgens de UNECE systematiek): de [Catalogus groenblauwe diensten](#). De Catalogus biedt een overzicht van vergoedingen die overheden in Nederland mogen geven aan grondeigenaren die een groene of blauwe dienst leveren. Deze diensten kunnen gaan over natuur en landschap, cultuurhistorie, recreatie of waterbeheer. De Catalogus groenblauwe diensten is opgesteld door de gemeenschappelijke provincies (IPO) in samenwerking met het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Hierbij is nauw overleg geweest met de Europese Commissie. De Europese Commissie heeft de eerste versie van de catalogus in februari 2007 goedgekeurd.

Doel van deze studie

Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat onderzoekt verschillende mogelijkheden om de financiering van het waterbeheer aan te passen of uit te breiden met meer prijsprikkels, gericht op een effectiever, efficiënter en rechtvaardiger waterbeheer. Een van de aandachtsgebieden is de rol van innovatieve economische instrumenten in de landbouw ten behoeve van het waterbeheer.

In dit kader hebben ARCADIS en LEI in opdracht van RWS Waterdienst een verkenning uitgevoerd van bestaande vrijwillige, bovenwettelijke initiatieven in de landbouwsector in Nederland waarbij sprake is van een vorm van betaling voor watergerelateerde ecosysteemdiensten.

Deze ecosysteemdiensten kunnen betrekking hebben op waterkwaliteit (nutriënten, pesticiden en ecologie), waterkwantiteit (berging) of landschappelijke waarden.

In de verkenning is aard en omvang van dergelijke initiatieven in Nederland in kaart gebracht. Daarnaast zijn voor een aantal geselecteerde, representatieve initiatieven (geformaliseerde regelingen) de succes- en faalfactoren nader geanalyseerd.

De resultaten van deze verkenning dienen als basis voor het bevorderen door DG Water van veelbelovende initiatieven in het kader van agrarisch waterbeheer. Daarnaast wil DG Water de resultaten ook gebruiken t.b.v. overleg en afstemming op Europees niveau.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de omvang en verschijningsvormen van de aangetroffen initiatieven. In overleg met de opdrachtgever is voor een geselecteerd aantal van deze initiatieven een nadere analyse uitgevoerd, waarbij vooral is ingezoomd op de succes- en faalfactoren van deze initiatieven. In hoofdstuk 3 is een verantwoording opgenomen hoe de selectie van initiatieven is uitgevoerd. In hoofdstuk 4 bespreken we de highlights van de nadere analyse. In hoofdstuk 5 tenslotte volgen conclusies en aanbevelingen.

In de bijlagen van dit rapport zijn opgenomen het door ons gebruikte fact sheet format en de ingevulde fact sheets van de onderzochte beheerregelingen. Separaat is een Excel bestand aangeleverd met een overzicht van alle aangetroffen initiatieven en contactpersonen.

HOOFDSTUK

2 Aard en omvang initiatieven agrarisch waterbeheer

Op basis van een scan via internet, telefonische en persoonlijke gesprekken is een verkenning uitgevoerd van de aard en omvang van bestaande vrijwillige, bovenwettelijke initiatieven in de agrarische sector in relatie tot waterbeheer in Nederland.

Aantal initiatieven

In de verkenning zijn ruim 120 initiatieven gesignaleerd. We gaan ervan uit dat het gros van de in Nederland bekende initiatieven in de verkenning is opgenomen, maar er zal ongetwijfeld een aantal initiatieven toch buiten ons gezichtsveld zijn gebleven. Het overall beeld is naar onze overtuiging echter voldoende compleet en representatief voor de huidige situatie in het veld.

Aard initiatieven

De aard van de initiatieven is divers, variërend van vrijblijvende adviezen aan boeren, onderzoeken en pilots en formele regelingen. Binnen alle categorieën van initiatieven zijn er aanmerkelijke verschillen in ruimtelijk schaalniveau, variërend van lokaal (enkele boeren, één watergang) tot bovenlokaal/regionaal (gebied, provincie, landelijk).

In het separaat opgeleverde Excel bestand zijn alle door ons gevonden initiatieven opgenomen inclusief – waar mogelijk – een weblink voor nadere informatie. Onderstaand is uitsluitend een beknopte typering opgenomen van de initiatieven.

Vrijblijvend advies

10 van de aangetroffen initiatieven vallen in deze categorie. Het gaat in alle gevallen om initiatieven vanuit waterschappen met diverse onderwerpen in relatie tot het verbeteren van waterkwaliteit:

- Advies voor de aanpak van greppels (als emissieroute)
- Stimuleren sleepdoeksysteem in akkerbouwgebied
- Stimuleren milieukeur in laanboomkwekerij
- Stimuleren gebruik verbeterde spuittechnieken
- Stimulering gebruik kalkmelk in de fruitteelt
- Handreiking voor erfafspoeling veehouderij bedrijven
- Duurzaam nutriëntenbeheer
- Peilgestuurde drainage

Onderzoeken en pilots

De bulk van de initiatieven valt in deze categorie, namelijk circa 70 stuks. Onderzoeken en pilots kunnen doorgroeien tot een toekomstige regeling, als ze positief beoordeeld worden door de initiatiefnemer(s) en deelnemers. De initiatiefnemers zijn overwegend waterschappen en provincies. In slechts een deel van de initiatieven is sprake van een vergoeding voor de deelnemende boeren. Het gaat om een keur van onderwerpen, waarbij waterkwaliteit dominant is. Onderstaand is een beperkte, maar representatieve greep uit de onderwerpen opgenomen:

- Voorkomen lozen reinigingswater spuitmachines
- Onderzoek waterkwaliteitseffecten peilgestuurde samengestelde drainage
- Innovatieprogramma KRW, w.o.
 - ✓ Natuurlijke zuiveringssystemen
 - ✓ Nieuwe teelten of teeltsystemen
 - ✓ Nutriëntenkringlopen
 - ✓ Nitraatreductie en fosfaatbinding
- Aanleg droge en natte bufferstroken
- Alternatieve afvoer van slootmaaisel
- Pilot waterberging in relatie tot gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (ggor)
- Optimaliseren graslandmanagement en stikstofbenutting.
- Uittesten variabel drainagesysteem
- Inzicht koper- en zinkbalansen op melkveehouderijen en hoe belasting kan worden beperkt via het voerspoor en voetbaden.
- Inzicht hoe beter bodembeheer in agrarische gebieden kan bijdragen aan vergroting van de bergingscapaciteit van de bodem.
- Onderzoek emissie via drainagewater vollegrondsgroenteteelt en mogelijkheden voor hergebruik
- Proeven met bestrijding van appelbloedluis door natuurlijke vijanden.
- Praktijkonderzoek fruitteelt waarbij de laatste 3 rijen appelpomen worden vervangen door schurftresistente rassen.

Regelingen

Ruim 40 typen regelingen zijn aangetroffen. Bijna de helft van de regelingen betreft 'standaard' (SNL³) regelingen, die landsbreed zijn ingevoerd en beheerd worden door provincies of fiscale regelingen. De andere helft betreft 'maatwerk' regelingen op het schaalniveau van een provincie, gebied of watergang. Initiatiefnemers zijn overwegend provincies en waterschappen. De regelingen hebben betrekking op het stimuleren – overwegend door middel van een financiële vergoeding – van een verbeterde waterkwaliteit (dominant), waterberging en/of gebiedbeheer:

- Aanleg en beheer natuurvriendelijke oevers
- Akkerrandenbeheer
- Toepassing functionele agro biodiversiteit
- Inzet landbouwgebied als waterberging
- Erosiebeperking

³ [Subsidiestelsel natuur- en landschapsbeheer](#)

In het merendeel van de regelingen is sprake van een financiële vergoeding voor geleverde diensten in relatie tot waterbeheer.

In enkele gevallen vindt compensatie op een andere wijze plaats (fiscaal, keurmerk, graven = dempen⁴) of is een financiële vergoeding niet primair gericht op waterbeheer, maar op andere ecosysteemdiensten.

⁴ In het geval van graven=dempen wordt door de aanvrager (in dit geval een boer) het volume aan oppervlaktewater dat hij wil dempen i.v.m. bijvoorbeeld zijn bedrijfsvoering gecompenseerd door eenzelfde hoeveelheid nieuw te graven oppervlaktewater. Dit nieuwe water kan dan bijvoorbeeld met een natuurvriendelijke oever worden uitgerust.

HOOFDSTUK 3

Selectie van initiatieven

Van de ruim 120 initiatieven, zoals besproken in het vorige hoofdstuk, is een nadere selectie gemaakt van een aantal representatieve cases die in meer detail zijn onderzocht. Daartoe is een aantal criteria gebruikt:

Criterion 1: Het betreft een vrijwillige maatregel voor boeren t.b.v. waterbeheer

Alle initiatieven voldoen aan dit criterium: het gaat om maatregelen die een boer vrijwillig kan nemen ten behoeve van (onder meer) het waterbeheer.

Criterion 2: Kader maatregel

Vrijblijvend advies en kleinschalige pilots zijn potentiële toekomstige regelingen, maar bevatten minder informatie en zijn minder relevant dan bestaande, grootschaliger regelingen.

- Vrijblijvend advies/initiatief – weinig relevant
- Kleinschalig onderzoek of pilot – weinig relevant
- Onderzoek of pilot met meerdere boeren en gestructureerde regeling – matig relevant
- Locale regeling - relevant
- Regionale regeling - relevant
- Landelijke regeling – relevant

Criterion 3: Type compensatie

Relevantie naar functie waterbeheer en compensatiemiddel. Er moet ten minste sprake zijn van een vorm van financiële vergoeding voor de geleverde dienst van de boer.

- Financiële vergoeding voor dienst t.b.v. waterbeheer - relevant
- Compensatie *anders* dan financieel voor dienst t.b.v. waterbeheer (fiscaal, FAB⁵ of via keurmerk biologisch, graven = dempen etc.) – weinig relevant
- Combinatie - relevant
- Financiële en andere compensatie voor dienst gericht op waterbeheer en andere functies - relevant
- Financiële en andere compensatie voor dienst niet primair gericht op waterbeheer - matig relevant

⁵ Functionele Agro Biodiversiteit.

Criterion 4: Status / toepassing regeling

- In ontwerp - nog niet in gebruik - matig relevant
- Niet/weinig gebruikt - matig relevant
- In gebruik - relevant
- Lopend maar gesloten - relevant
- Afgerond - relevant

Criterion 5: spreiding en beschikbaarheid

Bij de selectie van initiatieven is gezocht naar een zekere typologische en geografische spreiding van regelingen. Ook is rekening gehouden met de beschikbaarheid van relevante informatie.

- Initiatiefnemer⁶
- Landelijke dekking
- Diversiteit agrarische bedrijven
- Diversiteit regelingen
- Beschikbaarheid informatie

Toepassing van de bovengenoemde criteria levert het volgende resultaat op:

- Pilot/onderzoek/vrijblijvend advies projecten vallen af (zie criterium 2)
- Generieke SNL projecten of projecten met regelingen niet gericht op waterbeheer (criterium 3) vallen af.
- Binnen de categorie regelingen verdient het de voorkeur dat een regeling daadwerkelijk is of wordt toegepast (criterium 4)
- Projecten met weinig info/geen contactpersonen vallen af (criterium 5).
- Projecten die verhoudingsgewijs uniek zijn komen in aanmerking voor selectie (criterium 5). Het gaat dan om bijvoorbeeld:
 - ✓ maatregelen anders dan voor waterkwaliteit
 - ✓ een regio waarin weinig initiatieven zijn aangetroffen
 - ✓ een unieke combinatie is van regeling en overheid
 - ✓ een specifieke groep agrariërs betrokken is.

Na toepassing van de selectiecriteria en in overleg met de opdrachtgever zijn de volgende initiatieven geselecteerd voor uitwerking in fact sheets. Zie tabel 3.2. voor een overzicht en korte typering van de betreffende initiatieven.

⁶ Initiatiefnemers kunnen zijn: rijk, een of meerdere provincie, een of meerdere waterschappen, een combinatie van overheden, private partijen, belangenorganisaties of een mix van organisaties.

Tabel 3.2

Geselecteerde initiatieven
watergerelateerde
ecosysteemdiensten

Fact sheet / initiatief	Schaal initiatief	Doel regeling	Initiatiefnemer(s)	Bijzonderheden
Fact sheet 1 Boeren als waterbeheerders in de Vechtvallei (NH)	Locale regeling (circa 25 km. oever)	Natuurvriendelijke oevers en visvriendelijke voorzieningen → aquatische ecologie en waterberging	Waterschap	Een van weinige natte bufferstroken regelingen in Nederland
Fact sheet 2 Actief Randbeheer Brabant	Regionale regeling (>1200km akkerrand)	Inrichting en beheer van akkerranden → bevorderen waterkwaliteit en natuurwaarden	Waterschappen, provincie en ZLTO	Voorloperrol in randenbeheer en samenwerking overheden
Fact sheet 3 Groenblauwe diensten Overijssel	Regionale regeling	Landschapspakketten voor aanleg en beheer van landschapselementen. Waterberging afgeleid doel	Provincie Overijssel	Bestuurlijke samenwerking waterschappen en provincie lastig
Fact sheet 4 Groenblauwe diensten Gelderland	Regionale regeling	Beheervergoeding voor inrichting landschapselementen, waardedaling ondergrond en waterbeheer → waterkwaliteit, waterberging, natuur en landschap	Provincie en waterschappen	Waarom hier meer succes in samenwerking dan in Overijssel
Fact sheet 5 Pilot groenblauwe diensten Utrecht	Locale regeling (schaal pilot)	Diverse landschapsdoelen, waterberging	Provincie, waterschap en belangenorganisatie boeren	Werkende (groen)blauwe diensten
Fact sheet 6 Functionele Agrobiodiversiteit Hoeksche Waard	Locale regeling (FAB op locale schaal)	Toepassen FAB akkerranden → waterkwaliteit	LTO, Provincie, LNV	Brede samenwerking, FAB voorloper, agrarische bedrijfvoering
Fact sheet 7 Duurzame bollenteelt en stimuleringsregeling Afrikaantjes, Drenthe	Locale regeling en pilot (mix)	Duurzame bollenteelt / lelieteelt → waterkwaliteit	Provincie, 10 bollentelers	Doelgroep bollenteelt

Fact sheet / initiatief	Schaal initiatief	Doel regeling	Initiatiefnemer(s)	Bijzonderheden
Fact sheet 8 Groenblauwe diensten Oostbroekpolder & Blauwe polder, Rijnland	Locale regeling /pilot (10 boeren)	Milieuvriendelijke(r) bedrijfsvoering → waterkwaliteit	Waterschap	Waterschapsinitiatief met groenblauwe diensten
Fact sheet 9 Groenblauwe diensten / Groenfonds Midden Delfland	Locale regeling	Beheer en onderhoud landschapselementen → biodiversiteit, waterberging	Gemeente Midden Delfland	Gemeentelijk initiatief
Fact sheet 10 Langs de Linge	Locale regeling (Gebiedsgroep 6 boeren langs de Linge)	Akkerrandenbeheer, optimaliseren bedrijfsvoering → KRW doelstellingen waterkwaliteit	Waterschap	Natte / oevermaatregelen
Fact sheet 11 Erosiebeperking Zuid-Limburg	Regionale / locale regeling (erosiebestrijding)	Toepassing niet-kerende grondbewerking en mulch → tegengaan bodemerrosie en wateroverlast	Waterschap	Erosiebestrijding, regeling Limburg
Fact sheet 12 Subsidieregeling natuurvriendelijke oevers Rijnland	Regionale regeling (NVO)	Stimuleren aanleg natuurvriendelijke oevers → waterkwaliteit, waterberging	Waterschap	NVO regeling door waterschap
Fact sheet 13 Stimuleringsregeling waterbergingsoevers Rivierenland	Regionale regeling (waterberging)	Oevers geschikt(er) maken voor waterberging en vismaatregelen → waterkwaliteit, natuur	Waterschap	Waterberging

HOOFDSTUK

4 Analyse geselecteerde initiatieven

4.1

FORMAT NADERE ANALYSE

De geselecteerde initiatieven zijn als fact sheets uitgewerkt, waarbij aansluiting is gezocht bij de indeling zoals gehanteerd door UNECE (2007) met het oog op een inbreng door het ministerie van V&W van de resultaten in internationaal verband.

De indeling van de fact sheet is als volgt:

- Algemene informatie
- Achtergrond
- Inhoud
- Draagvlak en toepassing
- Kosten en baten
- Succes- en faalfactoren

In bijlage 1 is het uitgewerkte format van de fact sheet opgenomen. Bijlage 2 bevat de uitgewerkte fact sheets van de geselecteerde initiatieven. In de fact sheets zijn de eerste drie onderdelen zo goed mogelijk ingevuld. De laatste drie onderdelen lenen zich minder goed voor een feitelijke beantwoording per afzonderlijk punt, maar worden in onderlinge samenhang kort besproken onderaan elke fact sheet. De belangrijkste bevindingen uit de gezamenlijke fact sheets zijn hieronder opgenomen.

4.2

HIGHLIGHTS RESULTATEN

Onderstaand bespreken we de meest opvallende zaken naar aanleiding van de ingevulde fact sheets. Daarbij gaan we vooral in op parallellen en verschillen tussen de initiatieven.

Aard economisch instrument

Alle initiatieven betreffen een regeling waarin sprake is van een financiële vergoeding, meestal rechtstreeks, soms via een puntensysteem.

De vergoeding is soms afgeleid van de landelijke Catalogus groenblauwe diensten, maar wordt meestal lokaal / regionaal vastgesteld, om rekening te houden met locatiespecifieke omstandigheden.

Soms wordt in een regeling alleen de initiële ingreep financieel vergoed. Denk daarbij aan aanleg / realisatie (bijvoorbeeld van natuurvriendelijke oevers) en een eenmalige vergoeding voor de waardedaling van land vanwege functieverandering (landbouw > natuur). In andere regelingen worden ook vergoedingen verstrekt voor jaarlijkse inkomstenderving (wegens verminderde gewasopbrengsten), voor beheer en/of voor voorbereidende resp. aanpalende activiteiten (cursus, bijeenkomsten etc.).

Aard ecosystemendiensten

De verschillende initiatieven bevatten een palet aan maatregelen, gerelateerd aan meestal één ecosystemedienst. De volgende ecosystemendiensten zijn teruggevonden in de initiatieven:

- Bevorderen van soortenrijkdom en veerkracht van ecosystemen (zowel terrestrische als aquatische ecologie);
- Bevorderen van de waterkwaliteit (door verminderen van emissies);
- Vergroten van de waterberging;
- bodembehoud (erosiebestrijding);
- recreatie en behoud landschap en cultuurhistorie.

Betrokken partijen

Bij de regelingen zijn agrariërs betrokken op één of meerdere niveaus:

- als individu
- als lokale (gebieds)groep
- via een (koepel van) agrarische natuurvereniging(en)
- en/of via een afdeling van LTO.

Vanuit de overheid is vrijwel altijd een provincie als partij betrokken bij de opzet van een regeling, gevolgd door waterschappen. In sommige gevallen zijn ook gemeenten, waterleidingbedrijven, milieugroepen, adviesbureaus en/of groenfondsen partij bij een regeling.

Financieringsbronnen

De aard van de financieringsbron(nen) van de onderzochte regelingen is zeer divers. Financiering vindt plaats uit de middelen die beschikbaar zijn bij de lokale en regionale partijen die de regeling instellen. Soms haken landelijke partijen (rijksoverheid) ook aan. De financieringsbronnen staan meestal los van de verantwoordelijke instantie (het loket) die de regeling beheert en waar de uitvoerders van de betreffende maatregel(en) -vrijwel altijd agrariërs - feitelijk zaken mee doen.

Onderstaand is een korte opsomming opgenomen van de herkomst van financiële middelen:

- KRW innovatieprogramma
- Reguliere middelen waterschap
- Reguliere middelen provincie
- Reguliere middelen agrarische natuurverenigingen
- ILG
- POP
- Financiële bijdragen van (regionale organen van) LTO, hoofdproductschap Akkerbouw, productschap Tuinbouw
- Landelijke overheid (LNV, VROM, V&W)
- Architectuurfonds (cultuurhistorie)
- Landschapsontwikkelingsplan (LOP) gemeenten
- Gebiedsuitvoeringsplannen (GUP's) gemeenten
- Rabobank

Succes- en faalfactoren

Mits goed vormgegeven (inhoud en proces) is het mogelijk om een succesvolle regeling tot stand brengen in termen van het feitelijke *gebruik* van de regeling ('output'). Het geheel van ervaringen overziend is vooral de kwaliteit van het gevoerde proces voorafgaand aan en tijdens de uitvoering van een regeling van doorslaggevend belang voor de mate van succes. De inhoud van een regeling volgt dan 'vanzelf'.

Onderstaand zijn de belangrijkste elementen weergegeven. Een regeling is meer dan gemiddeld succesvol als:

Proces regeling

- Het draagvlak voor de regeling van tevoren voldoende geborgd is.
'Keukentafelgesprekken' met een door de doelgroep 'erkende' adviseur helpen daarbij.
- De ambities realistisch zijn in de ogen van de beoogde uitvoerders van de maatregelen (de agrariërs).
- Er ruimte is voor *learning by doing* in plaats van (alleen) uitgebreide onderzoeken van tevoren uit te voeren. Dit leidt vaker tot onverwachte en beloftevolle innovaties.
- Agrariërs en/of een agrarische natuurvereniging betrokken zijn bij de selectie en uitwerking van maatregelen.
- Sprake is van blijvende betrokkenheid van boeren tijdens de uitvoering, bijvoorbeeld:
 - ✓ cursus agrarisch natuurbeheer / learning by doing (uren ook vergoeden);
 - ✓ droomsloot wedstrijd;
 - ✓ biotoets voor sloten door boeren (zelf kwaliteit monitoren).
- Er één loket is voor de regeling. Betrokkenheid van / beheer van dit loket door een agrarische natuurvereniging helpt daarbij.
- Een snelle uitvoering van de maatregel mogelijk is.

Inhoud regeling

- De hoogte van de vergoedingen adequaat is.
- De regeling ook een vergoeding van beheer- en bijkomende activiteiten inhoudt.
- Maatwerk mogelijk is:
 - ✓ de Catalogus groenblauwe diensten en bijbehorende vergoedingen zijn vaak onvoldoende locatiespecifiek.
 - ✓ een aantal maatregelen (bijvoorbeeld randenbeheer) komt voor in variërende verschijningsvormen. De maatregelen blijken contextspecifiek te zijn: eenzelfde maatregel kan niet op elke plek toegepast en ingepast worden (randenbeheer bijvoorbeeld komt niet van de grond in een regio met kleine percelen).
- De regeling en de bijbehorende financiering langjarig is (> 5 jaar) om voldoende zekerheid te bieden. Daarbij moet de regeling ook inpasbaar zijn in de herziene EU-kaders (GLB) na 2013.
- Er geen sprake is van een functiewijziging (landbouw > natuur).
- Meerdere functies samengesteld en aangeboden worden die voor cofinanciering in aanmerking kunnen komen (keuzemogelijkheden voor de boer).
- De kosten per financier niet te hoog zijn. Integratie van meerdere doelen (waterkwaliteit, waterberging, landschap) helpt daarbij, omdat er dan ook meerdere 'dragende' partijen aanwezig zijn.

HOOFDSTUK 5 Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

De afgelopen jaren is in Nederland een vergoedingssystematiek in het leven gekomen voor ecosysteemdiensten, gefinancierd door overheden: de Catalogus groenblauwe diensten. Naast deze uniforme regeling blijkt ook sprake te zijn van een breed palet aan lokale en regionale vrijwillige, bovenwettelijke initiatieven in de landbouwsector in Nederland waarbij sprake is van een vorm van betaling voor watergerelateerde ecosysteemdiensten.

Bij al deze initiatieven is sprake van een ‘publiek mechanisme’: een of meerdere overheidspartijen fungeren als vrager binnen de regeling.

Mits goed vormgegeven (inhoud en proces) is het mogelijk om een succesvolle regeling tot stand te brengen in termen van het feitelijke *gebruik* van de regeling (‘output’). Condities die helpen bij het slagen van een regeling zijn genoemd in de besproken succes- en faalfactoren.

Aanbevelingen

Outcome regelingen

Deze verkenning is gericht op het feitelijke gebruik van regelingen voor watergerelateerde ecosysteemdiensten. Op basis van deze verkenning kan geen oordeel worden gegeven over de effectiviteit en efficiency voor het waterbeheer (‘outcome’) van deze regelingen, gerelateerd aan specifieke (gebieds)doelen. Meer zicht op de outcome kan ontstaan door:

- Het uitvoeren van een verdiepingsslag door in de geselecteerde initiatieven additionele informatie in te winnen in relatie tot de verkregen / verwachte outcome.
- een andere selectie te maken van initiatieven uit de database waarbij een specifiek gebiedsdoel in het selectieproces voorop staat.

Financiering regelingen

De toekomst van veel regelingen is afhankelijk van de continuïteit van financiering. Om zicht te krijgen wat er nodig is om deze of nieuwe regelingen op lange termijn in stand te houden is het verstandig om de kosten van een succesvolle regeling op de langere termijn te bepalen. Dan kunnen ook keuzes gemaakt worden over het aantal regelingen dat – financieel – haalbaar is gekoppeld aan de vorm van financiering van deze regelingen (bijvoorbeeld financiering vanuit verschillende disciplines).

Innovatievere economische instrumenten?

Alle in regelingen vervatte initiatieven komen neer op een vergoeding voor gemaakte kosten en/of gederfde inkomsten door boeren. Dat is een solide, maar weinig innovatief economisch instrument. Mogelijk zijn in de initiatieven in de 'pre-regeling' fase (pilots en onderzoeken) meer vernieuwende elementen te vinden qua aard van het ingezette instrument, bijvoorbeeld prijsvorming meer gebaseerd op marktmechanisme. Deze voorlopers zouden op dit punt nader geanalyseerd kunnen worden.

BIJLAGE 1

Format fact sheet geselecteerde initiatieven

Uitgangspunten***Definities***

- Een maatregel is een fysieke activiteit ter verbetering van (de kwaliteit van) ecosystemendiensten. Voorbeelden zijn: aanleg bufferstroken, emissiebeperking etc.
- Een instrument is de (financiële) prikkel voor het stimuleren van het uitvoeren van maatregelen
- Een regeling is de combinatie van het instrument gekoppeld aan één of meerdere maatregelen.

Type maatregelen

Deze studie beschouwt regelingen voor de volgende typen maatregelen: vrijwillige – bovenwettelijke - maatregelen waar de boer iets extra's doet en hiervoor vergoed wordt.

Geen eigendomsoverdracht

In UNECE (2007) wordt ook eigendomsoverdracht genoemd. Uitgangspunt van deze studie is dat eigendomsrechten bij landeigenaren blijven: er vindt geen overdracht plaats. De focus van het onderzoek ligt op regelingen, waarbij agrariërs pachters of landeigenaren blijven.

Nr.	Indicatoren	Beschrijving	Mogelijke antwoorden
Algemene informatie van de regeling			
1	Naam van regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	
2	Locatie/gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Naam van <ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap ▪ Streek ▪ Waterloop ▪ Nationaal ▪ etc.
3	Doel regeling	Stimuleren van -aanleg technische maatregelen en / of -aanpassing land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit van (watergerelateerde) ecosystemendiensten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aanleg technische maatregelen ▪ aanpassing land/waterbeheer ▪ etc.

Achtergrond van de regeling			
4a	Beheerprobleem/ ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterkwaliteit (Waterzuivering) ▪ Emissiereductie ▪ Aquatische natuur ▪ Terrestrische natuur (anti-verdroging) ▪ Biomassa ▪ Landschap/Recreatie ▪ Wateroverlast (waterberging)
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterkwaliteit (Waterzuivering) ▪ Emissiereductie ▪ Aquatische natuur ▪ Terrestrische natuur (anti-verdroging) ▪ Biomassa ▪ Landschap/Recreatie ▪ Wateroverlast (waterberging)
5	Achterliggend beleid en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	Financiering <ul style="list-style-type: none"> ▪ SNL regeling ▪ POP ▪ ILG gelden Beleid/wetgeving <ul style="list-style-type: none"> ▪ KRW ▪ EHS ▪ WB21 ▪ VHR ▪ N2000 ▪ Zwemwater ▪ GGOR ▪ Klimaat(adaptatie)
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten)	
		Welke partijen zijn betrokken geweest bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschappen ▪ Provincies ▪ Gemeenten ▪ Belangenorganisatie

	7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	<ul style="list-style-type: none"> ▪ SNL regeling ▪ ILG gelden ▪ Verhoging waterschapsbelasting ▪ EU subsidies ▪ private partijen ▪ landschapfondsen ▪ centrale overheid (anders dan ILG) ▪ etc.
Inhoud van de regeling				
	8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Droge bufferstroken ▪ Natte bufferstroken ▪ Natuurvriendelijke oevers ▪ Helofytenfilters ▪ Etc.
	9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beheervergoeding ▪ Verhandelbare waterrechten ▪ Subsidie ▪ Belastingverlaging ▪ Etc. • Investerings voor de maatregelen • Vergoeding voor gedeerde inkomsten <p>Vergoeding om grond na afloop van contract weer geschikt te maken voor gebruik als landbouwgrond (soort 'scrap value')</p>
	10	Aanbieder(s) van de regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschappen Provincies Gemeenten ▪ Nationale overheid ▪ Agrarisch natuurvereniging ▪ Etc.
	11a	Begunstigde van het instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	<p>Agrariërs</p> <p>Andere landeigenaren</p>

	11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ verplicht implementeren van een maatregel (subsidie op investering bijv.) ▪ verplicht beheer (beheervergoeding voor onderhoud van natuurvriendelijke oevers) ▪ Verpachten van land
	11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eenmalig ▪ Jaarlijks
	11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bepaalde tijd ▪ Onbepaalde tijd
	12a	Status van de regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bestaand ▪ Voorgenomen
	12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	
	12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigten / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied?	
	12e		Wanneer is de regeling ingesteld?	
	12f		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	
	12g		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	
Draagvlak en toepassing regeling				
	13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	
	13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ja ▪ nee
	13c		Zijn potentiële begunstigten op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ja ▪ nee
	13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigten? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	

	13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ja ▪ nee
Kosten en baten				
	14a	kosten voor de begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge <u>investeringen</u> voor de begunstigde van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ja ▪ nee
	14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	Ja, <ul style="list-style-type: none"> ▪ beheerkosten ▪ onderhoudskosten ▪ inkomstendering Nee
	14c	kosten aanbieder	welke kosten heeft de aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ hoge transactiekosten (%) ▪ vergoedingen
	15a	Baten voor de begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ geen ▪ minder kosten gewasbescherming ▪ meer recreatieopbrengsten ▪ imagoverbetering voor de agrariër ▪ verbeterde bedrijfsvoering (compensatie op andere wijze) ▪ etc.
	15b	Baten aanbieder		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen?
	16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
	17	Kosten/baten afweging maatregel	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	

Faal- en succesfactoren			
18a	Faalfactoren	Wat wordt door betrokken partijen gezien als faalfactoren van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aanpassen van doel (kwal.--> natuur) ▪ financiële onzekerheid; ▪ aanpassingen in beheer (en beheer door waterschappen) ▪ overig? ▪ Hoge investeringen ▪ Hoge operationele kosten
18*		Welke risico's heeft een regeling?	weinig animo, uit de regeling stappen, niet halen van (KRW)doelen, hoge kosten (achteraf, bv proces)
18b		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18c		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18d		Welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ overeenstemming financiering en doelen, (flexibiliteit en commitment vereist) ▪ aanpassen doelen en onzekerheid
19a	Succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		Is de regeling afgestemd met de doelgroep?	denken vanuit de mogelijkheden van boeren <ul style="list-style-type: none"> ▪ betrokkenheid ▪ belangenorganisaties
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	
19d		Zijn de baten gunstiger dan de kosten?	
Bronnen			
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Literatuur ▪ Interview(s) 			

BIJLAGE 2

Uitgewerkte fact sheets geselecteerde initiatieven

nr.	Indicatoren	Fact sheet 1	Boeren als waterbeheerders in de Vechtvallei
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	Boeren als waterbeheerders in de Vechtvallei (in 2010 is het project uitgebreid met het projectgebied ANV De Amstel)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Vechtvallei (Utrecht)
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aanleg en beheer van Natuurvriendelijke oevers, overhoekjes, viskuilen en visvriendelijke duikers. ▪ Kennisdeling is neven doel KRW innovatieprogramma
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	Aquatische ecologie en waterberging
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	Terrestrische natuur, landschap en recreatie
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	KRW en NBW (nationaal bestuursakkoord water) + Waterbeheersplannen.
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten). Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken? Is er een link met andere gebiedsprojecten zoals EHS of waterberging?	Project is onderdeel van KRW-innovatieprogramma. Partijen: Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Vechtvallei (ANLV VV), AGV, Waternet, Veelzijdig Boerenland, Alterra, Watermaatwerk.
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	Subsidie KRW innovatieprogramma (60%) en waterschap Amstel Gooi en Vecht (40%)
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Natuurvriendelijke oevers lang watergangen in landelijk gebied + overhoekjes, viskuilen en visvriendelijke duikers
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	financiële vergoeding agrariërs voor aanleg, beheer, afrastering NVO, gemaakte uren en cursus.
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Waterschap Amstel Gooi en Vecht

11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Agrariërs in het beheersgebied van ANLV VV (en ANV De Amstel)
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aangepaste bovenwettelijke inrichting van de oever (NVO) van minimaal 400 m². De NVO dient 2 - 3m breed te zijn en 20cm onder waterpeil te zijn aangelegd ▪ Aangepast (ecologisch) beheer van de NVO ▪ Afrastering van de NVO bij aanwezigheid van vee op het perceel
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uurvergoeding (cursus en aanwezigheid bijeenkomsten): 27.50 /u. ▪ Grondverzet: 6,- per m³; ▪ Afrastering: 290 per 100m, tijdelijk verwijderen en terugplaatsen van afrastering tbv onderhoud: 27.75 per 100m; onderhoud afrastering 38 per 100m; ▪ Inkomstenderving: 1.024,00 per ha. per jaar (zonder functieverandering), of 85% van de vrije verkoopswaarde met functieverandering van landbouw naar water; ▪ Beheer NVO: 100,- per 100m per jaar (maximaal); ▪ Beheer overhoekjes: 1239, - per ha. per jaar met maaikorf; 1449, - per ha. per jaar met bosmaaier (maximaal); ▪ Baggeren NVO met baggerspuit: 30, - per keer. ▪ Duikers: kosten aanpassen, aanleggen of verplaatsen van duikers worden vergoed.
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	5 + 7 jaar (eenzijdige uitstapmogelijkheid voor boer na 5 jaar, waterschap legt zich voor 12 jaar vast)
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	Bestaande regeling die momenteel (2010) wordt uitgebreid naar nabijgelegen (ANV De Amstel)
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	1.5 ha. oever, 29 oeverhoekjes, 19 visvriendelijke duikers, 8 visputten (situatie januari 2010)
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied	Doel is 5 ha. (en 50 km) natuurvriendelijk slootkantbeheer
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2009 Vechtvallei (uitbreiding ANV De Amstel vond plaats in 2010)
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2014-2021, afhankelijk van de eenzijdige uitstapmogelijkheid van boeren na 5 jaar. (voor andere deelgebieden schuift de periode 1 jaar op, dus 2015 tot 2022)
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Onbekend
X			

13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	Ja, pas na inmenging van ANLV VV en aanpassing van de regeling werd er gebruik van gemaakt, van de voorlopende regeling werd helemaal geen gebruik gemaakt.
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	De regeling wordt ook opengesteld voor andere gebieden en wordt op enkele punten aangepast. Zo zijn er ondermeer andere oevervormen (profielen) mogelijk binnen de 'nieuwe' regeling.
13c		Zijn potentiële begunstigen op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	Ja, communicatie richting de boeren is mede via ANV's verzorgd.
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigen? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Ja er is draagvlak, ondermeer door: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Regeling; praktisch uitvoerbaarheid (in relatie tot bedrijfsvoering) en financiële compensatie. Gewaarborgd door inbreng van ANLV VV bij de totstandkoming van de regeling; ▪ Communicatie en ontzorgen (mede via ANLV VV); ▪ Behoud functie 'landbouw'; ▪ Maatwerk met 'graven = dempen' (onder voorbehoud); ▪ Bijdragen aan Natuur
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Ja vanwege het unieke karakter van het project (natte bufferstroken in beheer bij boeren) wordt het met belangstelling gevolgd door andere partijen waaronder waterschappen. Mede door succes (en budgettaire ruimte) is er uitbereiding naar de ANV De Amstel.
X			
14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	Nee, vergoedingen dekken een groot deel van de kosten. Wel lopen begunstigen risico omdat eenmaal afgegraven oevers moeilijk kunnen worden teruggevormd tot grasland. Ondanks dat de functie 'grasland' ongewijzigd blijft is de bodemgesteldheid moeilijk te herstellen.
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	zie 14a
14c		welke kosten heeft de aanbieder	Dit project is voor 60% (0.9,- miljoen) gefinancierd door KRW-innovatie subsidie waardoor de kosten voor het waterschap relatief laag blijven.
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	Graven = Dempen (onder voorwaarden). andere (bredere en gemakkelijk overrijdbare) duikers Bijdragen aan natuur (De betrokken boeren zijn vaak trots en vinden het leuk)

15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realisatie van natte bufferstroken voor aquatische, terrestrische natuur en waterberging (bij aankoop is dit wellicht niet realiseerbaar) ▪ Snel uitvoerbaar ▪ Voorloperrol.
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	In het gebied van de vechtvalei waren tot 2010 (P)SAN pakketten zoals akkerranden en ganzenfoeragegebieden. Voor zover bekend waren deze regelingen niet strijdig met deze regeling, wel vormde de omschakeling naar SNL mogelijk problemen doordat de breedte van de akkerpakketten is veranderd van 1m naar 2m en daardoor overlapt met ganzenfoeragegebieden.
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigten van de regeling?	Voor zover bekend wel. Meer inzicht hierin zal blijken na 5 jaar als de betrokken boeren moeten beslissen of ze nog 7 jaar ermee door willen gaan of uit de regeling willen stappen.
X			
18a	faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Realistische plannen en doelen ▪ Langlopende regeling (waarborging duurzaamheid en continuïteit) ▪ Regeling opstellen zonder overleg met boeren(belangen organisaties) ▪ Maatregel moet praktisch inpasbaar zijn ▪ Functiewijziging van landbouw naar water of natuur. ▪ Samenwerken is samen kosten delen, boeren dus ook betalen voor overleg en dergelijke (net als betrokken waterschappers) ▪ Slechte communicatie (juiste contactpersonen, boeren taal, minimale belasting met papierwerk en contacten zoveel mogelijk via ANLV VV) ▪ Veel papierwerk (o.a. vergunningaanvraag) ▪ Stugge regeling, (maatwerk levert meer mogelijkheden) ▪ Langzame doorlooptijd (beslissen = doen, schop in de grond en met geld over de brug komen) ▪ Strijdigheid met andere subsidieregels
18b		welke risico's heeft een regeling	boeren: grond is moeilijk te herstellen als dit gewenst is na 5 of 12 jaar. Waterschap: duurzaamheid / continuïteit is niet met zekerheid gewaarborgd
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	Voor zover bekend niet (zie ook 16)

18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	Onbekend
18e		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	Samenwerking met ANLV VV Subsidietoekenning diverse bijeenkomsten met ANLV VV en boeren
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	zie 18a
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	Boeren, met focus op leden van ANV (ANLV VV & ANV De Amstel)
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	Ja.
19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	Toekomstige evaluatie moet dit uitwijzen
	Bronnen	Interview: Nicolaas van Everdingen Interview: Henk Jan Soede STOWA, 2010 (in prep).	

x

Succes en falen

Hieronder zijn de belangrijkste succes en faalfactoren beschreven.

Realistische plannen en doelstellingen

Bij het opstellen van plannen moet de doelstelling realistisch zijn voor agrarische belangenverenigingen en boeren. Te hoge ambities (veel kilometers oevers of oppervlakte landverlies) geeft het gevoel 'dat er iets opgedrongen wordt'. Dit zal leiden tot weerstand "*Mooi verzonnen maar niet op mijn land*".

Langdurige regeling

Een regeling loopt idealiter meerdere jaren. AGV heeft zich voor minimaal 12 jaar vastgelegd in deze regeling. Dit heeft twee belangrijke redenen:

- Gewenning, nadat de eerste lichter boeren succesvol gebruik heeft gemaakt is het waarschijnlijk dat anderen ook geënthousiasmeerd raken;
- Financiële zekerheid. Een boer is vaak pas bereid gebruik te maken aan een regeling als er voor meerdere jaren financiële zekerheid is gegarandeerd. Dit geldt helemaal bij inrichtingsmaatregelen zoals de aanleg van NVO's.

Opstellen (of aanpassen) van een regeling in overleg met agrarische belangenverenigingen

- Het beheer van de oevers was in een eerdere regeling niet geïntegreerd en was geen succes. Na overleg met ANLV VV nu opgenomen in de regeling;
- Oevers hoeven niet flauw te zijn, zoals SNL voorschrijft. Flauwe oevers nemen namelijk (nog) meer ruimte in en dragen niet direct bij aan aquatische doelstellingen;
- Boeren zijn terughoudend als er een functie 'natuur' op hun land komt en ze later hiervan de beperkingen zullen ondervinden. Het is daarom van belang dat de functie onveranderd blijft;
- Bijwonen van informatieavonden, overleg en de korte cursus waterbeheer kost tijd. Dit wordt ook vergoed.

Heldere communicatie

- Communicatie moet zoveel mogelijk beperkt worden tot het noodzakelijke en gericht op de praktijk. Te veel, onnodige, onjuiste of vertraagde informatie leidt tot verstoring en verminderd draagvlak. Dit geldt voor communicatie richting de boeren maar ook richting agrarische belangenorganisaties.

Maatwerk

Bij de invulling op perceelsniveau moet er ruimte te zijn voor de inbreng van ideeën van de boer. Tijdens een keukentafel gesprek moet er gestreefd worden naar verbeteren van structuur voor ecologie (natuurvriendelijke oevers e.d.) maar er moet ook aandacht zijn voor wensen van de boer. Bijvoorbeeld door maatregelen te onderzoeken ten gunste van de bedrijfsvoering.

Snelle doorlooptijd.

Van het moment dat een agrarische belangenorganisatie wordt benaderd tot de aanleg van (natte) bufferstroken mag niet veel tijd zitten. 'Momentum' hebben is van belang ook vanwege voorlichting richting de achterban. Dit geldt nog meer voor gemaakte afspraken met boeren. Op een moment dat er een (concept)overeenkomst is, bijvoorbeeld na een keukentafeloverleg, moet er snel worden gehandeld. Over het algemeen gaat een boer dan het liefst 'meteen' aan de gang. Als ze dan nog maanden moeten wachten op vergunningen en het seizoen (zie natuurkalender) waarin gewerkt mag worden leidt dit mogelijk tot onbegrip en het afhaken. Een tussenperiode van 2 a 3 maanden is hierbij al lang.

nr.	Indicatoren	Fact sheet 2	Actief randenbeheer Brabant
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	ARB (actief randenbeheer Brabant)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Brabant
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	Akkerranden (natte bufferstroken en FAB pilots)
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	Eerst was het primaire doel waterkwaliteitverbetering door terugdringen van nutriënten en gewasbeschermingemissies. Later verschoof het doel naar bevordering van de natuurwaarde.
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	Waterkwaliteit
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	EHS, KRW.
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	Maakt onderdeel uit van Groenblauwe diensten kader van de provincie Brabant. Provincie Brabant Brabantse waterschappen ZLTO Min. LNV RIWA Maas Diverse onderzoeksbureaus en instellingen. Doel: oeverheden: bevorderen waterkwaliteit, waterbeheer en ecologie/natuurwaarde. ZLTO: onderzoeken en toepassingen van bovenwettelijke betaalde aanleg en onderhoud van akkerranden.
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	Provincie Brabant Brabantse waterschappen ZLTO Min. LNV RIWA Maas Project is grotendeels gefinancierd door ILG, POP en bijdragen van waterschappen en provincie. Ook hebben landelijke overheden en ZLTO bijgedragen. Het project is op te delen in drie fases (tot 2006, 2006 en na 2006), de financiering in deze fases is verschillend.

X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Inrichting en beheer van Akkerranden breedte 4m (fase 3, sinds 2007).
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bouwland = 0,70 per strekkende meter (2007: 0,60). ▪ Grasland = 0,35 per strekkende meter (2007: 0,30).
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Prov. Brabant, Brabantse waterschappen en ZLTO
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigen (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Boeren in Brabant
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	inrichten en natuurvriendelijk beheren van akkerranden
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	Fase 3 (vanaf 2007): 10 miljoen euro.
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	de huidige regeling loopt tot 2014.
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	Bestaande en zeer succesvolle regeling
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	er ligt nu meer dan 1200km akkerranden
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigen / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebeid	De regeling is voorlopig gesloten voor nieuwe deelnemers.
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2001 (fase 1), 2006 (overgangsfase 2), fase 3 in 2007
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2014
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Gezien het succes zal het waarschijnlijk doorgezet worden met nieuwe contracten (en mogelijk verdere opschaling)
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	
13c		Zijn potentiële begunstigen op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigen? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	<ul style="list-style-type: none"> ▪
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	
X			

14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	
14c		welke kosten heeft de aanbieder	
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	
X			
18a	faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	▪
18b		welke risico's heeft een regeling	
18c		Leverd de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18e		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	
19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	
	Bronnen	Interview: Nicolaas van Everdingen Interview: Henk Jan Soede STOWA, 2010 (in prep).	

Succes en faalfactoren

Door geïnterviewden of in de literatuur gevonden succes- en faalfactoren zijn:

- Aandacht voor zorgvuldige interactie tussen partijen en met name tussen overheid en boeren. Een vertrouwensrelatie is cruciaal;
- Experimenten in het veld werken motiverend en dynamiserend. De instelling om te leren tijdens het doen (*learning by doing*) in plaats van uitgebreide onderzoeken van te voren uit te voeren leidt tot onverwachte en beloftevolle innovaties;
- Bij de start is de lat niet te hoog gelegd. Hierdoor krijg je veel interesse en veel deelnemers. Vervolgens ga je met alle deelnemers optimaliseren en doorontwikkelen;
- Integratie van meerdere doelen leidt tot lagere kosten per financier.
- Financiering van geïntegreerde projecten is mogelijk met ILG gelden. Nadeel van regionale financiering via ILG is dat de doelen/resultaten/verwachtingen van projecten hoog moeten zijn om voor financiering in aanmerking te komen. Ofwel in dergelijke projecten moet het hoogst haalbare (meest effectieve) gerealiseerd worden. ARB is juist een voorbeeld van laagdrempelig, veel animo, gericht op de grote groep.

Een belangrijke neergang en afbraak van vertrouwen ontstond in de tussenfase tussen het eerste en het tweede project. Er was toen sprake van discontinuïteit en vooral van het integreren van nieuwe doelen. Boeren ervoeren de opname van biodiversiteitsdoelen (als gevolg van het gebruik van de ILG regeling) als een dictaat waardoor velen afhaakten. Anderen bleven deelnemen en gingen onderhandelingen aan, waardoor de gevolgen voor het beheer enigszins versoepeld werden.

Agrariërs zagen voordeel in dit project vanwege verschillende redenen. Uit motivatieonderzoek dat het project liet uitvoeren (Bouwman *et al.* 2007) bleek dat de top vier van meest belangrijke redenen om mee te doen waren:

1. Schoon water is van belang voor landbouw;
2. Het is goed voor het imago van boeren;
3. Er is een goede faire vergoeding;
4. Vrije keuze of de boer meedoet of niet.

In 2007 bij de start van de 2e fase was de animo van boeren beperkt. Dat kwam vooral door de toevoeging van biodiversiteitontwikkeling, waarvoor de regel werd ingevoerd dat na drie jaar maximaal 1 keer per jaar gemaaid mocht worden. Voor bestaande deelnemers die al meer dan 3 jaar deelnamen, gold deze beperking dus direct. Bovendien was er onzekerheid over de financiering. Gevolg was halvering van de deelname. In 2007/2008 is een aantal aanpassingen gedaan in het project. Vanwege praktische uitvoerbaarheid was het nog toegestaan om maximaal 2 keer per jaar te maaien in de fase van biodiversiteitontwikkeling. Tevens is de beheersvergoeding is naar boven bijgesteld. In 2008 en 2009 is vervolgens het enthousiasme en de animo weer gestegen. Uitbreiding naar respectievelijk 900 en 1350 kilometer is het gevolg. Door het nieuwe beleid vinden de boeren het lastiger om de rand goed te onderhouden en ze ondervinden ongemak door de toename van onkruiddruk. Sommige boeren gaan nu het veld in om handmatig de distels aan de rand van de strook te verwijderen. Toch willen ze blijven deelnemen en zelfs uitbreiden.

nr.	Indicatoren	Fact sheet 3	Groenblauwe diensten Overijssel
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	GBD Overijssel (P6 / FS 3)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Provincie Overijssel
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	Landschapsbeheer van landschapselementen voor het verhogen van landschapskwaliteit en behoud van cultuurlandschap = "groenblauwe diensten"
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	Groenblauwe diensten: landschapsbeheer (o.a. wandelpaden, NVO's) "Echte" blauwe diensten (waarvoor actief beheer nodig is): door waterschappen
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	Blauwe diensten: waterberging
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	KRW
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	Regeling op zichzelf In samenwerking met de provincie Overijssel is de regeling GBD opgericht door landschap Overijssel en Natuurlijk Platteland Oost (koepelorganisatie van Agrarische Natuurverenigingen) tot de "Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel" met als doel om in de gehele provincie een systeem van GBD te krijgen
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget?	Geld aangeboden door gemeenten op basis van een landschapsontwikkelingsplan (LOP); dit wordt verdubbeld door provincie Overijssel en uitgekeerd door Nationaal Groenfonds Bij de waterschappen is er animo om de "echte" blauwe diensten te regelen, daarom ligt die verantwoordelijkheid bij de waterschappen
X			

8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Landschapspakketten voor de aanleg & beheer & onderhoud van landschapselementen (singels, houtwallen, hagen, knotwilgen)
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding?	Lokaal vergoedingssysteem door de maatschappij via gemeenten
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Groene diensten: Provincie (trekker) + gemeenten (trekker) via de Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel Blauwe diensten: Waterschappen (trekker)
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Door de gemeente aangewezen landschapselementen bij: - grondeigenaren - (erf)pachters
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Aanleg, beheer en/of onderhoud van landschapselementen
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	Contracten van 20-30 jaar
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden?	Tenminste 20 tot 30 jaar (duurzame financieringsbron want meerjarig onderhoudsproces door financiële ondersteuning); uitstappen kan bij verhuizing of verlijden
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	Bestaande
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	3 gemeenten twijfelen nog; 22 gemeenten hebben 30 miljoen geïnvesteerd
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied?	In de loop van dit jaar worden contracten afgesloten met grondeigenaren
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2006 (in 2003 begonnen met pilots)
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	Regeling blijft zeker tot 2013
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Verder kijken; afhankelijk van beschikbare geldstromen voor GBD
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	Werkplannen kunnen per individu bijgesteld worden

13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	Nee
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	Individuele 1 op 1 gesprekken tussen agrariër en een bekende; verder zijn er ook gebiedsbijeenkomsten georganiseerd
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Gemeenten erg geïnteresseerd; sturing hebben op gebiedsplannen
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Er is animo onder agrariërs
X			
14a	Kosten begunstigden	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	Nee: beheer en behoud met vergoeding
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	Nee
14c		Welke kosten heeft de aanbieder?	Investeringskosten door gemeenten
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	Bijdragen aan landschap met vergoeding
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond opkopen (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	Gemeenten hebben sturing op gebiedsplannen
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	P(S)AN: nationaal subsidiesysteem met contracten van 6 jaar; maar er is geen stapeling met GBD mogelijk.
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	Waarschijnlijk wel
X			

18a	Faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	(Nog) onbekend Groene en 'echte' blauwe diensten worden het liefst gecombineerd (=duidelijker en transparanter voor agrariërs/ grondeigenaren) maar in de bestuurlijke wereld loopt dat anders
18b		Welke risico's heeft de regeling?	- Geldstromen kunnen opraken
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	Nee
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	-
18e		Welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	- Landschapspakketten vormen - Gemeentelijke investering en uitvoering
19a	Succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	- GBD blijkt animo onder gemeenten en agrariërs te zijn - 1 op 1 gesprekken met agrariërs en gebiedsbijeenkomsten
19b		Is de regeling afgestemd op de doelgroep?	Agrarische natuurverenigingen zijn betrokken en staan in contact met agrariërs
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	Gemeenten en agrariërs zijn geïnteresseerd geraakt
19d		Wat zijn de plannen voor de toekomst van de regeling?	Hopelijk verder gaan met de regeling, maar dit is afhankelijk van geldstromen
	Bronnen		* Website http://www.groeneblauwedienstenoverijssel.nl/groene-en-blauwe-diensten-.html * Erbert Jongasma – Projectleider Stichting GDB (06 12999493)

De regeling GBD Overijssel is ingesteld in 2006, na ervaringen met pilots vanaf 2003. Groenblauwe diensten t.a.v. landschapsbeheer worden uitgevoerd door gemeenten via de Stichting GBD; 'echte' blauwe diensten (zoals waterberging) worden aangestuurd door de waterschappen.

Succesfactoren

- Interesse bij gemeenten om te investeren
- Het vormen en aanbieden van landschapspakketten
- Lokaal vergoedingssysteem door de maatschappij via gemeentelijke investeringen
- Individuele 1 op 1 gesprekken tussen agrariërs en bekenden (voorlichters)
- Gebiedsbijeenkomsten met agrariërs

Faalfactoren

- Groene en 'echte' blauwe diensten worden het liefst gecombineerd (=duidelijker en transparanter voor agrariërs/ grondeigenaren) maar bestuurlijk gezien is dit niet realiseerbaar
- Opraken van geldstromen op de lange termijn

"Groene en blauwe diensten worden het liefst gecombineerd maar in de bestuurlijke wereld loopt dat anders" (Erbert Jongma)

nr.	Indicatoren	Fact sheet 4	Groenblauwe diensten Gelderland
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	GBD Gelderland (P10 / FS4)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Provincie Gelderland
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	Landschapsherstel en –beheer voor het verhogen van de landschapskwaliteit en behoud van cultuurlandschap
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	- Waterkwaliteit
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	- Waterberging - Natuur - Landschap/ recreatie
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	Landschapsontwikkelingsplannen (LOP's) en gebiedsuitvoeringsplannen (GUP's)
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	De regeling is ontstaan uit de aanpassing van het subsidiekader Provinciaal Meer Jaren Plan (PJMP). Doel van de regeling is om de budgetten voor landschapsbeheer en –inrichting te combineren, met gemeentelijke landschapsontwikkelingsplannen (LOP's) als vertrekpunt. LOP's worden gezien als goede beleidsbasis voor GBD, en provincie Gelderland wilde decentralisering naar gemeenten. Daarnaast zijn waterschappen verantwoordelijk bij de uitvoering van blauwe diensten omdat zij hiermee beter bekend zijn. Met de waterschappen is besloten om op projectbasis van 2 jaar specifieke blauwe diensten op te zetten; welke blauwe diensten dat zijn, verschilt per waterschap.
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget?	8 miljoen euro namens provincie Gelderland (50%) en daarnaast financiering van gemeenten en lokale partijen (50%) via Gebiedsuitvoeringsplannen (GUP's); voor waterschappen geldt 50% eigen bijdrage, 50% provincie
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Groene diensten: groene landschapselementen zoals houtwallen, hagen, poelen en wandelpaden over boerenland Blauwe diensten: 4 maatregelen: Akkerrandenbeheer, verwerken maaisel, NVO's, waterbeheer (stuwen). Dit zijn pilots die in 2010 gereed gemaakt worden en waarvoor regelingen op dit moment worden beschreven.
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding?	Marktconforme beheersvergoeding voor de inrichting van landschapselementen en de waardedaling van de ondergrond en voor (water)beheer
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Provincie (trekker) Gemeenten (cofinanciers) staan centraal bij de uitvoering via een landschapsfonds met lokale partijen die gezamenlijk een GUP opstellen. Waterschappen zijn verantwoordelijk voor uitvoering van blauwe diensten.

11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Gemeenten en waterschappen (uitvoerder) en grondeigenaren (gebruiker)
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Landschapsherstel en waterbeheer
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	Groene diensten: Vergoedingen zijn gelijk aan de catalogus SNL. Bij lange contracten eenmalige, bij korte contracten jaarlijkse uitbetaling. Blauwe diensten: Waterschap zijn de regelingen nog aan het beschrijven. Tot zover onbekend.
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden?	Groene diensten: Contracten 12-24 jaar, als kortere contracten meer succesvol lijken (e.g. openstellen wandelpaden) dan contracten van 6 jaar Blauwe diensten: Onbekend, zie 11c
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	Voorgenomen
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	Op dit moment m.b.t. groene diensten aan het implementeren op gemeentelijk en waterschapsniveau en op kleine schaal aan het communiceren naar agrariërs M.b.t. blauwe diensten zijn waterschappen bezig met het opzetten van pilots om ervaring op te doen.
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied?	Afhankelijk van de geldstromen = maatgevend voor acties in de toekomst; mocht dit een positieve geldstroom zijn dan is de verwachting dat veel gemeenten en agrariërs mee blijven/ zullen doen.
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	Begin 2010 zijn gemeenten geïnformeerd en geënthousiasmeerd om GUP's op te gaan stellen; het liefst de GUP's ook meteen in de praktijk toepassen
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	Vanaf 2011 worden de GUP's in ieder geval uitgevoerd in de praktijk; er is geen einddatum want afhankelijk van geldstromen, zie 12c
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	In 2011 wordt verwacht dat de provinciale budgetten voor Gemeentelijke Landschapsprojecten (GLP's) gecombineerd worden met de GBD budgetten en dat blauwe diensten van de waterschappen hierbij direct betrokken worden
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	Zie 6
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	Zie 12f Dit is verder ook afhankelijk van de GLB ontwikkelingen
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	Gemeenten: gemeenten zijn geïnformeerd en geënthousiasmeerd door het implementatieteam (bestaande uit Provincie en Stichting Landschapsbeheer Gelderland), dat is geïnformeerd door andere Nlse regelingen Grondeigenaren: agrariërs moeten nog geïnventariseerd worden waarna groepsbijeenkomsten georganiseerd zullen worden
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Verwachting is redelijk groot draagvlak onder agrariërs: uit veldervaring van het waterschap en interesse getoond van andere partijen
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Draagvlak bij gemeenten om mee te doen; 26 gemeenten hebben belangstelling getoond, omdat zij dan meer sturing en invloed hebben op het landschapsbeleid dan bij een provinciale regeling
X			
14a	Kosten begunstigden	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	Gemeenten: veel geld investeren Grondeigenaren: onbekend

14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	Gemeenten: opstellen van GUP's, communicatie & samenwerking, uitvoering Grondeigenaren: onbekend
14c		Welke kosten heeft de aanbieder?	Provincie = 50% bijdrage aan gemeenten (zelf ook 50%) en 50% bijdrage aan waterschappen (zelf ook 50%)
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	Gemeenten: meer sturing op landschapsbeleid Grondeigenaren: onbekend
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond opkopen (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	Provincie (groene diensten): Uitvoering overlaten aan gemeenten Waterschap (blauwe diensten): onbekend
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	Nee
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	Grondeigenaren: onbekend
X			
18a	Faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> - Heel veel communicatie nodig tussen gemeenten - Tijdovend lang proces door betrokkenheid van vele gemeenten en bezuinigingen in gemeenten e.d.

18b		Welke risico's heeft de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> - Gemeentelijke uitvoering betekent ook zelf meebetalen - Verschillende kennis in gemeenten - Veel tijd nodig voor opzetten van GUP's - Er zullen veel verschillende regelingen door gemeenten worden opgezet - Te lange contracten = geen draagvlak onder agrariërs - Instandhouding regeling is afhankelijk van geldstromen - Als de biodiversiteit goed wordt (e.g. rode lijstsoorten) dan onomkeerbaar naar natuurgebied (=waardedaling) - Blijvend zwakke communicatie tussen gemeenten en waterschappen - Samenvoeging en samenwerking van groene en blauwe diensten wordt moeilijk proces - Complexiteit/ veel vragen over de uitwerking van BD in de praktijk nadat de pilots uitgevoerd zijn
18c		Leverd de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	Grondeigenaren: subsidies beschikbaar vanuit de EHS
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	Onbekend
18e		Welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	<ul style="list-style-type: none"> - Workshops met gemeenten positief voor samenwerking en communicatie - Samen optrekken erg belangrijk!
19a	Succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking mbv implementatieteam om e.g. voortgang te monitoren - Praktijkgerichte maatregelen komen voort uit regeling - Pilots met succesverwachting
19b		Is de regeling afgestemd op de doelgroep?	Waterschap richt zich op agrariërs met animo voor pilots
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> - Implementatieteam positieve uitwerking - Flexibiliteit van maatregelen; aanleg en onderhoud groene diensten afkoppelen = praktisch en financieel haalbaar voor gemeenten
19d		Wat zijn de plannen voor de toekomst van de regeling?	Budgetten voor landschapsdoelen uit de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN) bij de GBD mee te nemen. Meer samenwerking met waterschappen want het liefst 1 gemeenschappelijke provinciale visie. Waterschappen zijn nu nog een apart spoor omdat zij nog meer in de experimentele fase tav waterbeheer zitten en beter bekend zijn met blauwe diensten.
	Bronnen		<ul style="list-style-type: none"> * Websites: http://www.groenloket.nl/index.php?437 http://www.gelderland.nl/eCache/DEF/11/173.html * Erik van Eek – Stichting Landschapsbeheer Gelderland (026-3537444) * Sjors Leiendekker – Architect regeling – Provincie Gelderland (026-3599560 / 06-50273174) * Peter Duteweert – Waterschap Veluwe (055-5272120)

De regeling GDB Gelderland is opgestart in 2010. Op dit moment ligt de focus op de ontwikkeling van gebiedsuitvoeringsplannen (GUP's) onder geïnteresseerde gemeenten. Daarnaast is er door gemeenten en waterschappen een start gemaakt aan de promotie van GBD onder agrariërs. In 2011 wordt verwacht dat de blauwe diensten, op dit moment in handen van de waterschappen, direct bij de GUP's betrokken worden. Waterschappen zijn nu nog een apart spoor omdat zij in de experimentele fase tav waterbeheer zitten en beter bekend zijn met blauwe diensten. Succes- en faalfactoren van de regeling onder agrariërs zijn tot dusver onbekend. Wel kunnen succes- en faalfactoren ten aanzien van de opzet van de regeling genoemd worden.

Succesfactoren

- Workshops met gemeenten mbv van implementatieteam heeft positieve uitwerking op de samenwerking en communicatie
- Decentralisering en de kans op meer sturing motiveert gemeenten om mee te doen
- Samenwerking mbv implementatieteam is nuttig om e.g. voortgang te monitoren
- Flexibiliteit maatregelen; afkoppelen van aanleg en onderhoud groene diensten = praktijkgerichte maatregelen en financieel haalbaar voor gemeenten
- Samen optrekken van partijen is erg belangrijk!

Faalfactoren

- Heel veel communicatie nodig tussen gemeenten
- Lang proces door betrokkenheid van vele gemeenten en bezuinigingen in gemeenten e.d.
- Verschillende kennis in gemeenten is tijdrovend t.a.v. kennisoverdracht

Risicofactoren

- Gemeentelijke uitvoering betekent ook zelf (veel) meebetalen
- Gemeenten hebben veel tijd nodig voor het opzetten van GUP's
- Er zullen veel verschillende regelingen door gemeenten worden opgezet
- Te lange contracten = geen draagvlak onder agrariërs
- Instandhouding regeling is afhankelijk van binnenkomende geldstromen
- Als de biodiversiteit goed wordt (e.g. rode lijstsoorten) dan onomkeerbaar naar natuurgebied (=waardedaling)
- Blijvend zwakke communicatie tussen gemeenten en waterschappen
- Samenvoeging en samenwerking van groene en blauwe diensten wordt moeilijk proces
- Complexiteit/ veel vragen over de uitwerking van BD in de praktijk nadat de pilots uitgevoerd zijn

Statements

"De pilots worden een succes, maar wat daarna... dat weet ik niet" (Peter Duteweert)

"Er is veel communicatie nodig met al die gemeenten, maar hierdoor kunnen we wel maatwerk leveren" (Erik van Eek)

nr.	Indicatoren	Fact sheet 5	Groenblauwe diensten Utrecht West
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	Experiment groenblauwe diensten voor Utrecht West (P11 / F55)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Een uitgestrekt groen veenweidegebied tussen de Waver en de Oude Rijn, de Vecht en de Kromme Mijdrecht
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	De provincie Utrecht wil agrariërs en andere particuliere grondeigenaren een grotere rol geven in beheer en ontwikkeling van het landelijk gebied, met als doel het realiseren van landschapsdoelen (de kwaliteiten van het landschap behouden en verbeteren)
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	Blauwe diensten hebben vooral met (oppervlakte)water te maken, onder andere waterberging
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	Groene diensten zijn activiteiten op het gebied van natuur, landschap en toegankelijkheid van het landelijk gebied.
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	Subsidieverordening Inrichting landelijk gebied provincie Utrecht 2006
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken geweest bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	Samenwerkingsovereenkomst Provincie Utrecht – Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden Bij dit project werken de agrarische natuurverenigingen Lange Ruige Weide, Lopikerwaard e.o. en De Utrechtse Venen samen; ondersteunend zijn Dienst Regelingen (DR) en Dienst Landelijk Gebied Regio West (DLG-West). Met de pilot willen de regionale en lokale overheden ervaring opdoen met groenblauwe diensten en doelen uit de gebiedsprogramma's realiseren.
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget?	- Middelen uit coalitieakkoord 2003-2007 - Middelen HDSR (OW en NVO's, in beperkte gebieden) - Middelen AVP programma's de Venen en de Waarden
X			

8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Groene en blauwe diensten: - Dienst Wandelpaden - Dienst Beheer Geriefhoutbosje - Dienst Vergroten van Open Water - Dienst Beheer van Slootkant en Natuurvriendelijke Oevers - Dienst Baggerspuiten - Dienst Soortenbeheer Hiernaast kunnen twee hulpdiensten "raster" en "veedrinkplaats" aangevraagd worden; uitsluitend in combinatie met een andere GB dienst
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding?	Beheersvergoeding
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Opdrachtgevers: provincie en waterschap (financier experiment en vragers diensten) Opdrachtnemers: de 3 agrarische natuurverenigingen Lange Ruige Weide, Lopikerwaard e.o. en De Utrechtse Venen. De agrarische natuurverenigingen hebben voor uitvoering loket Utrecht West opgezet (aanbieder, uitvoerder, controle) Ondersteunend: Dienst Regelingen (DR) (afsluiten contracten en betalingen) en Dienst Landelijk Gebied Regio West (DLG-West) (controle op controle)
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigen (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Agrariërs en andere particuliere grondeigenaren
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Beheer en onderhoud
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	Verschillend per dienst (zie 8); afhankelijk van de kosten die gemaakt moeten worden
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden?	Er worden vijfjaarlijkse contracten afgesloten.
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	Bestaande
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	Op dit moment zijn er 300 contracten afgesloten
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigen / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied?	Potentie = 50 contracten extra Als er extra diensten bijkomen, dan meer verwachte contracten
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2008/ begin 2009
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2014
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Ervaringen gebruiken bij opzet regionaal maatwerk SNL in 2010: - Op langere termijn integratie GB diensten en regionaal maatwerk met

			inachtneming van gemaakte afspraken - Vooruitlopend op regionaal maatwerk geen verbreding van het werkgebied
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	Nee
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	Misschien kunnen het aantal diensten uitgebreid worden
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	Veel communicatie: 1) Inventariseren van de vraag naar GB diensten en de hoogte van de financiering die daarvoor nodig zijn 2) Voorlichtingsavonden vanuit agrarische natuurverenigingen (staan het meest dichtbij boeren) 3) Aanmeldingen kwamen binnen; daarna zijn nog brochures gemaakt en bijeenkomsten georganiseerd
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	300 contracten getekend; er is animo door de interesse gewekt (zie 13c)
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	- Inpasbaarheid in bedrijfsvoering - Passen bij de filosofie van agrariërs - Agrariër kan zelf de 'beste' dienst kiezen
X			
14a	Kosten begunstigden	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	Afhankelijk van de dienst
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	Afhankelijk van de dienst
14c		Welke kosten heeft de aanbieder?	Investering, maar hiervoor is de vergoeding
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	Inpasbaarheid in bedrijfsvoering en zelf een keuze voor een dienst kunnen maken
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond opkopen (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	Gebiedsprogramma's realiseren

16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	Ja, maar via andere regelingen die niet direct GBD zijn
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	Voor sommigen wel (die doen mee), voor anderen niet (die doen niet mee)
X			
18a	Faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	Niet van alle diensten wordt gebruik gemaakt
18b		Welke risico's heeft de regeling?	Financiering op lange termijn
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	Andere regelingen met andere vergoedingen
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	Ja, want contracten met 5 jaar = voor pachten vaak niet mogelijk
18e		Welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	- Communicatie afgestemd op agrariërs dmv inventarisaties en bijeenkomsten
19a	Succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	- Aansluiten op werkelijkheid/ inpasbaarheid - Weinig regelwerk/ administratie - 1 aanspreekpunt = 1 loket
19b		Is de regeling afgestemd op de doelgroep?	Ja; agrariërs zijn betrokken geweest bij de totstandkoming van de verschillende diensten die momenteel aangeboden worden
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	Ja; communicatie in een vroeg stadium
19d		Wat zijn de plannen voor de toekomst van de regeling?	Afhankelijk van budget/geldstromen

<p>Bronnen</p>		<p>* Websites http://utrecht.regelingenbank.eu/regeling/?id=685 http://www.loketgbd.nl/ http://www.deutrechtsevenen.nl/beheer/groenblauwe-diensten/ * Artikelen via http://www.provincie-utrecht.nl/ - Samenwerkingsovereenkomst Provincie Utrecht – Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden: Experiment groenblauwe diensten Utrecht West (2008RGW200 bijlage) - Bijlage 1: Discussienotitie Landschapsfondsen (2009RGW39 bijlage 1) * Jaco de Groot – Projectleider GBD Diensten (0348 421344 / 06 29219492)</p>
-----------------------	--	---

De provincie Utrecht wil agrariërs en andere particuliere grondeigenaren een grotere rol geven in beheer en ontwikkeling van het landelijk gebied, met als doel het realiseren van landschapsdoelen (de kwaliteiten van het landschap behouden en verbeteren); hieruit is het experiment GDB Utrecht West ontstaan. De regeling is begin 2009 begonnen; op dit moment zijn er 300 vijfjaarlijkse contracten afgesloten.

Succesfactoren

Veel communicatie al in vroeg stadium → Communicatieproces:

- 1) Inventariseren van de vraag naar GB diensten onder agrariërs en de hoogte van de financiering die daarvoor nodig zijn
- 2) Voorlichtingsavonden vanuit agrarische natuurverenigingen (zij staan het meest dichtbij boeren)
 - Brochures verspreiden en bijeenkomsten blijven organiseren
 - Inpasbaarheid van een regeling in de bedrijfsvoering
 - Passen van de regeling bij de filosofie van agrariërs
 - Agrariër kan zelf beslissen welke dienst het beste in de bedrijfsvoering past
 - Weinig regelwerk/ administratie; wordt gedaan door anderen
 - 1 aanspreekpunt voor agrariërs = 1 loket

Faalfactoren

- Niet alle diensten lopen even hard storm
- Financiering op lange termijn onbekend
- Voor contracten van 5 jaar zijn de diensten voor pachtgronden niet mogelijk

“Wat er over 5 jaar gebeurd met de regeling is onbekend” (Jaco de Groot)

nr.	Indicatoren	Fact sheet 6	Functionele agrobiodiversiteit Hoeksche Waard
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	FAB – Hoeksche Waard (functionele agrobiodiversiteit)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	De Hoeksche Waard
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosystemendiensten. 	Functionele agrobiodiversiteit. <ol style="list-style-type: none"> 1. Concreet toepassen; 2. Effect aantonen; 3. Minder middelengebruik; 4. Gebiedsplan voor biodiversiteit; 5. Toepassing van de resultaten;
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosystemendiensten draagt de regeling primair positief bij?	Waterkwaliteit / Milieukwaliteit
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosystemendiensten draagt de regeling positief bij?	Onderhoud
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	KRW.
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Projectleiding: LTO-Nederland. ▪ Gebiedscoördinator: DLV . ▪ Onderzoeksinstituten: NIOO, PPO, PRI. ▪ Deelnemende bedrijven. ▪ Waterschap Hollandse Delta. ▪ Min. LNV, ▪ Min. VROM, ▪ Hoofdproductschap Akkerbouw, ▪ Productschap Tuinbouw, ▪ Rabobank.
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	Medefinanciering: Min. LNV, Min. VROM, Hoofdproductschap Akkerbouw, Productschap Tuinbouw, Rabobank.
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Inrichting van FAB akkerranden, Boeren zijn zelf verantwoordelijk voor beheer (inzaaien, maaien, afvoeren) maar worden voorzien van advies tbv FAB.

9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	500,- per kilometer
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	LTO
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Boeren in de Hoeksche waard
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Inrichting van 3m brede FAB bufferstroken (ingezaaid met een geselecteerd bloemenmengsel) en aangepast middelen gebruik.
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	500,- per kilometer akkerrand, wordt 1x per jaar uitbetaald
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	reeds verlopen regeling
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	reeds verlopen regeling, er is 10 km (3 m brede) akkerranden aangelegd
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied	Er wordt door LNV gewerkt aan een landelijke FAB regeling. Deze zal een hoge potentie hebben.
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	FAB1: 2005-2007 FAB2: 2008-2009
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2009.
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	FAB is al beëindigd, nu loopt HWodka (Hoeksche Waard op de kaart) waarin optimalisatie van de landbouw plaats vind. LNV is bezig met een landelijke regeling tav FAB. Obv FAB –Hoeksche waard
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	▪

13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	
X			
14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	
14c		welke kosten heeft de aanbieder	
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	
X			
18a	faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	▪
18b		welke risico's heeft een regeling	
18c		Leverd de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18e		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	

19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	
	Bronnen	Interview: Nicolaas van Everdingen Interview: Henk Jan Soede STOWA, 2010 (in prep).	

Succes en faalfactoren

Realistisch projectvoorstel.

Het eerste voorstel is niet gerealiseerd. Het tweede projectvoorstel is in 2004 opgesteld en uitgevoerd. Wijzigingen ten opzichte van het vorige projectvoorstel waren:

- Het onderwerp duurzaam bodembeheer is vervallen. Dit bleek (voorlopig) te weinig tastbaar.
- Het project werd in een breder kader geplaatst: bij Alterra, PPO en PRI liep wetenschappelijk onderzoek naar functionele agrobiodiversiteit. De pilot in de Hoeksche Waard werd beschreven als een daarop aansluitend praktijkonderzoek. Genoemde partijen werden bij het project betrokken.
- Ook andere partijen werden bij het project betrokken: de productschappen (Hoofdproductschap akkerbouw, Productschap Tuinbouw), de ministeries van VROM en LNV en de provincie Zuid-Holland. Rabobank was medefinancier (sponsor).
- Er werd een sluitende begroting (die veel lager was dan die van 2002) met een sluitende financiering gemaakt.
- De organisatie werd beter gestructureerd: er werd een stuurgroep ingesteld. Per jaar wordt door de stuurgroep in overleg met deskundigen een nieuw werkplan opgesteld. Dit biedt het voordeel dat verwachtingen en ook de aanpak jaarlijks bijgesteld kon worden. Zo is besloten om een kostenbaten analyse te laten uitvoeren.
- Communicatie werd een belangrijk onderwerp. Er werd een specifiek communicatieplan opgesteld waarin doelgroepen benoemd zijn en per doelgroep de communicatiemiddelen aangegeven zijn.

Opschaling: niet verplichten maar stimuleren.

De agrariërs in het project hadden al een positieve mening ten opzichte van FAB. Om nieuwe agrariërs te betrekken bij FAB is de insteek: niet opleggen, maar voordelen noemen en laten zien. Belangrijke voordelen zijn bijvoorbeeld: minder gewasbeschermingsmiddelen nodig, de (verplichte) teeltvrije zone niet braak laten liggen, maar inzaaien, waardoor het talud op kopeinden stabiel wordt.

Maatwerk

FAB is een kwestie van maatwerk: er kan niet geredeneerd worden dat FAB altijd werkt en dat elke inrichting en elke vorm van beheer geschikt is. Het is vooral zaak om goed aan te sluiten bij de problemen die er zijn en bij de eigenschappen van het landschap, beter gezegd: aansluiten bij de tekortkomingen in het landschap.

Functies combineren.

De aanleg van akkerranden of bufferstroken betekent verlies van landbouwgrond en daarmee inkomstenderving voor de agrariër. Door meer functies te combineren op de stroken, worden meer diensten geleverd, waarvoor meer partijen in aanmerking komen voor cofinanciering.

Financiering.

De financieringstructuur moet dus ook divers zijn. Een belangrijk aspect bij de financiering is ook de vraag wie voor de groene dienst moet betalen. FAB heeft behalve voor de agrariër ook maatschappelijk baten, zoals een aantrekkelijk landschap, een hogere biodiversiteit etc. Er zou een landelijke regeling voor FAB moeten komen. Overigens is er een nieuwe regeling van LNV om de aanleg van akkerranden te stimuleren. Daarbij (of in de Catalogus Groenblauwe Diensten) zou aangegeven moeten worden wanneer akkerranden "FAB-waardig" zijn. Volgens sommigen zijn de subsidiemogelijkheden voor FAB gering, omdat deze bijvoorbeeld niet genoemd worden in de Catalogus Groenblauwe Diensten. Dit is echter niet waar. Hoewel het begrip FAB inderdaad niet voorkomt, zijn er voldoende maatregelpakketten in de catalogus genoemd, waaronder FAB geschaard kan worden. Er is een risico-inschatting gemaakt, en op basis daarvan is een gewasverzekering afgesloten. Mocht de proef en daardoor de oogst mislukken, dan zijn de agrarische ondernemingen tegen schade ingedekt. Dit zou bij andere pilots ook nuttig zijn.

nr.	Indicatoren	Fact sheet 7	Stimuleringsproject Duurzame bollenteelt in Drenthe & stimuleringsregeling Afrikaantjes
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stimuleringsproject: Duurzame bollenteelt in Drenthe (aangeduid met: '1'); ▪ Stimuleringsregeling: Afrikaantjes (aangeduid met: '2').
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Drenthe
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	1) Duurzame bollenteelt d.m.v. vermindering middelen, andere middelen, andere samenstelling middelen en herbeoordeling van milieueffecten; 2) Poten van afrikaantjes het jaar voor de lelieteelt;
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	Waterkwaliteit (tegen gaan milieubelasting door middelengebruik)
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	n.v.t.
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	KRW
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	Project (1) en Regeling (2) zijn aan elkaar gerelateerd Partijen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschappen ▪ gemeenten ▪ Drentse milieufederatie ▪ waterleidingbedrijf ▪ telers ▪ HLB research and consultancy in agriculture. Doel: verbeteren milieu en waterkwaliteit (overheden) verbeteren imago en milieu en waterkwaliteit (telers)
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	Telers: 240.000,= Provincie Drenthe: 300.000,= Derden: 160.000,= totaal 2005 – 2007: 700.000,=

X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	2) voor lelieteelt inplanten van afrikaantjes om aaltjes te bestrijden
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	2) vergoeding van 650/ha (max. 60.000,=/jaar per boer.
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Provincie Drenthe (uitvoerder is HLB),
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Bollenboeren en lelietelers
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	1) Verminderen van gewasbeschermingsmiddelen en gebruik van alternatieve middelen wordt gestimuleerd (niet verplicht); 2) Planten van afrikaantjes voorafgaande aan lelieteelt;
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	1) Geen regeling maar stimuleringsproject. 2) 650 /ha/jaar (vergoeding meerkosten tov gebruik middelen)
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	1) reductie milieueffecten 76% (2007), 81% (2008), 85% (2009) a.g.v. andere inzet middelen en herbeoordeling CLM 2) jaarlijkse vergoeding (regeling duurde 2 jaar)
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	1) gestopt project maar doorlopend voordeel 2) Regeling is na twee jaar gestopt in 2007.
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	1) Veel getuige de rendementen 2) 8 telers: 50 ha in 2006 en 2007 (107 ha in totaal), 25ha in 2008 (geen vergoeding), 0ha in 2009 (doelstelling: 180ha in 2006 en 2007)
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied	1) opschaling heel Nederland? 2) Geen potentieel bij afwezigheid van financiële compensatie van ongeveer 1000 tot 1500 (vergoeding meerkosten tov gebruik middelen)
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	1) 2004 – 2007 2) 2006 – 2007
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	reeds verlopen
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	reeds verlopen
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	▪

13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	
X			
14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	
14c		welke kosten heeft de aanbieder	
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigten van de regeling?	
X			
18a	faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	▪
18b		welke risico's heeft een regeling	
18c		Leverd de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18e		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	

19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	
	Bronnen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interview telefonisch: Harry Booij (provincie Drenthe) ▪ HLB, 2008. Naar een duurzame bollenteelt in Drenthe, Rapportage resultaten stimuleringsproject 2004-2007, in opdracht van Provincie Drenthe; ▪ GS Provincie Drenthe (22-3-2006) Brief: Financiële bijdrage ' duurzame bollenteelt in Drenthe'. ▪ Anoniem 2006, PROJECT DUURZAME LELIEBOLLENTEELT DRENTHE (2005-2007) 	

Stimuleringsproject

Het *stimuleringsproject* (geen financiële compensatie/subsidieregeling) was een succes. Er was bijna 100% deelname, circa 40 boeren, later bleven er nog 25 over. Milieubelasting met gewasbeschermingsmiddelen nam met 76%-81% af door gebruik van minder en minder belastende middelen. Belangrijk bij het succes is dat de ingehuurd adviseur goed 'lag' bij de boeren en gevoel had bij de praktijk. Adviseerde over het gebruik van middelen. Ook was het gebruik van demonstratievelden een succes. Boeren konden zien hoe de oogst was bij het gebruik van minder en andere middelen. Het project is tot stand gekomen in overleg met boeren.

Subsidieregeling

De 2 jarige subsidieregeling voor het telen van afrikaantjes eens per twee jaar was gedeeltelijk een succes. Zowel in 2006 en 2007 is ±50ha afrikaantjes geteeld, bij 8-12 telers. Er is 650,- /ha. vergoed. De geschatte werkelijke kosten waren echter hoger, namelijk 1000,- tot 1500,- /ha. In 2008 en 2009 is er zonder subsidie respectievelijk ±25 ha. en 0 ha. afrikaantjes geteeld.

Knelpunten voor de regeling zijn:

- Onbekendheid met gewas;
- Risico met verloren gaan van teelt door verkeerd spuiten,
- onzekerheid over aaltjesdoding (niet alle proeven waren 100% succesvol)
- Lastige regelingen met landeigenaar
- Verloren gaan van mestplaatsingsruimte (EU derogatie wetgeving), lelies worden niet elk jaar op hetzelfde land geteeld, de grond wordt vaak gehuurd door de telers. Vaak wordt het land in het jaar erop gebruikt als grasland. Het bemesten van grasland is een inkomstenbron voor de eigenaar;
- Aanpassingen in wetgeving tav het periodieke verbod op grasscheuren (omploegen van gras) bleken beperkend te zijn voor de afrikaantjesteelt.
- De lelieboer moet het land nu 2 jaar huren, 1 jaar voor lelies, 1 jaar voor afrikaantjes.
- De vergoeding niet dekkend voor de kosten (mede door het bovenstaande bleek);
- Stijgende huurprijzen van de landbouwgrond

Succesfactoren zijn:

- Het telen van afrikaantjes leidt tot minder aaltjes en hogere leliebolopbrengst en minder gebruik van middelen in de lelieteelt.
- Veldcoördinator/adviseur met praktijkgevoel.
- Voorlopers (Gezaghebbende boeren die de gewenste aanpak op grotere schaal aandurven) zijn essentieel tav opschaling.
- Er is nauw samengewerkt met Waterschap(pen), Gemeente(n), Drentse milieufederatie, waterleidingbedrijven en telers. De regeling is dan ook in overleg tot stand gekomen.
- Door milieudruk vanuit publieke opinie ondersteund door metingen en kennis ontstaat er bij boeren een behoefte naar meer milieuvriendelijker middelen. Door deze bewustwording zijn producenten van middelen geneigd om veranderingen door te voeren.
- Kosten (reële kosten geschat op ± 1250,-/ha) zijn relatief laag ten aanzien van opbrengsten lelieteelt (45.000,- per ha)

nr.	Indicatoren	Fact sheet 8	Groenblauwe diensten Oostbroekpolder & Blauwe polder (Rijnland)
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	"Met maatwerk naar natuurlijk water, Rijnland en agrariërs samen aan zet".
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Oostbroekpolder en de Blauwe Polder (Rijnland)
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosystemendiensten. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Systematiek ontwikkelen waarbij een aantal op de Kaderrichtlijn Water (KRW) gebaseerde doelen op vrijwillige basis door boeren worden gerealiseerd. ▪ Toepassing van BedrijfsWaterPlannen om inzicht te krijgen in mogelijkheden en wensen bij boeren t.a.v. waterbeheer (en overige gebiedskwaliteit); ▪ Doorontwikkelen vergoedingssysteem van groenblauwe diensten (inrichting en beheer); ▪ Ervaringen opdoen om deze kennis later in heel Rijnland in te zetten (en ook bij andere waterschappen).
X			[1]
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosystemendiensten draagt de regeling primair positief bij?	Waterkwaliteitsverbetering
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosystemendiensten draagt de regeling positief bij?	Natuurontwikkeling / bescherming (aansluiting met PSAN/SNL)
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	KRW PSAN SNL
6	Proces	<p>Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten)</p> <p>Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?</p>	<p>Pilotregeling staat op zich zelf: pilot onderzoek naar groen blauwe diensten (diverse) maatregelen.</p> <p>partijen met direct belang: Rijnland: doel: chemische en ecologische waterkwaliteit ANV Wijk en Wouden & VAN Ade : toepassen van maatregelen, veldcontroles</p> <p>overige betrokken partijen: Veelzijdig Boerenland, Watermaatwerk en CLM onderzoek en advies BV</p>

7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	Hoogheemraadschap van Rijnland : 146.000,- Bijdrage Provincie Zuid-Holland : 55.000,- Bijdrage ministerie V&W : 23.760,- <ul style="list-style-type: none"> ▪ budget: 224770,- (begroting) voor diensten: 66.000,-
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Maatregelen daadwerkelijk toegepast binnen project <ul style="list-style-type: none"> ▪ Milieuvriendelijk baggeren (baggerspuit): 37 km. ▪ Verbrede mestvrije zone ▪ Aangepast slootonderhoud (mogelijk aanpassen van keur)
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vergoeding op basis van catalogus Groenblauwe diensten ▪ totaal budget voor diensten: 66.000,-: 33.000,- per deelgebied, ▪ 2 jarige regeling
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	HH Rijnland
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	10 Agrariërs in de Oostbroekpolder en de Blauwe Polder
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Gebruik baggerspuit, Natuurvriendelijk schonen. Verbrede mestvrije zone.
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	Natuurvriendelijke baggeren: 30 /km sloot Verbrede mestvrije zone: 1200,- /ha/jaar
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	2 jaar durende pilot, met mogelijkheid om te verlengen
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	bestaande maar gesloten regeling. Geen nieuwe deelnemers
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	10 boeren
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied	Direct potentieel is 0. (gesloten pilot) Opschalingmogelijkheden worden eind 2010 voorgesteld. Rijnland gaat kijken of opschaling (naar hele beheersgebied) mogelijk is, dit is 12.000 ha veenweidegebied
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2008
12 ^e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2010 (2013)

12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	In 2010 is er een evaluatie. Dan wordt er gekeken naar de mogelijkheden voor opschaling. De bedoeling is dat de evaluatie moet leiden tot aanbevelingen tav het opzetten van een breed toepasbare groenblauwe diensten regeling.
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	Nee
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	Nvt
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	
13°		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	
X			
14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	
14c		welke kosten heeft de aanbieder	Administratie en controle
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	
X			
18a	faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	

18b		welke risico's heeft een regeling	
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18e		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	
19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	
	Bronnen	<p>[1] Anoniem, 2008. Rijnland en agrariërs naar maatwerk, Projectplan.</p> <p>telefonisch interview: Projectleider Nicolaas van Everdingen (Watermaatwerk)</p> <p>http://www.clm.nl/actueel/181108.html</p> <p>http://www.rijnland.net/wat_doet_rijnland/water_natuur_en/water_natuur_en/met_maatwerk_naar</p> <p>http://www.rijnland.net/actueel/persberichten?ActItnIdt=109829</p> <p>http://www.nieuweoogst.nu/news_article/details/387-blauwe_diensten_in_blauwe_polder</p>	

Succesfactoren en positieve ervaringen

Een sleutelmoment was de totstandkoming van de regeling. De dijkgraaf was positief over een pilot t.a.v. combinatie van onderzoek naar maatregelen enerzijds en toepassen van advies van NAJK voor een gebiedsgericht 'warm beloningsstelsel' voor diensten van boeren anderzijds.

Regeling opgesteld samen met boeren en ANV. Het contact loopt zoveel mogelijk direct met de boeren om ervaringen zo goed mogelijk in beeld te krijgen.

Positief is ook de toenemende beleving van boeren door:

- Cursus agrarisch natuurbeheer (viel erg goed en werkt 'bindend') zien wat de effecten zijn van maatregelen (bv. het doorspoelen van watergangen met sulfaatrijk (Rijn)water leidt tot achteruitgang/verdwijnen van krabbenscheer, en dus van de groene glazenmaker en de zwarte stern)
- Biotoets voor sloten door boeren (zelf kwaliteit monitoren)
- Droomsloot wedstrijd;

Positief zijn ook de keukentafelgesprekken. Van belang is dat duidelijk is welke aspecten aan bod komen. "je zit er niet om alle problemen met het waterschap op te lossen".

Wel kan je problemen inventariseren en informatie verzamelen (bv peilbeheer of aanleg fietspaden). De aanwezigheid van een ambtenaar in het veld wordt ook als positief ervaren, de problematiek kan dan worden besproken en er ontstaat helderheid bij beide partijen.

Faalfactoren

Niet alle voorgenomen maatregelen zijn uit de verf gekomen. Bijvoorbeeld de aanleg van visvriendelijke duikers en viskuilen is niet toegepast in dit kader. Rijnland koppelt deze maatregelen aan het baggeren van de hoofdwatergangen, dit is efficiënter. Aangezien een ander gebied hogere prioriteit had om te baggeren is dit niet meegenomen in de regeling. De boeren zagen hier overigens wel kansen.

Bevindingen t.a.v. maatregelen.

- Verbrede mestvrije zones: zijn relatief duur 1200,- /ha maar werken lang niet altijd. Greppels zorgen bv voor snelle afspoeling en emissies richting het oppervlakte water.
- Slootonderhoud: kan met gesloten portemonnee worden geregeld in de keur;
- Baggerspuit: Meerkosten worden vergoed (maar wordt steeds algemener, discussie of dit nog wel bovenwettelijk is).

nr.	Indicatoren	Fact sheet 9	Groenblauwe diensten / Groenfonds Midden Delfland
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	Groenfonds Midden Delfland (gekoppeld aan Proeftuin Midden Delfland)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Reconstructiegebied Midden Delfland (incl. de Groeneveldse polder).
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheerbij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	<p><i>Doel groenfonds: het agrarische cultuurlandschap in stand houden en versterken, én de relatie tussen stad en land versterken door educatie en recreatie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ natuur en biodiversiteit (o.a. weidevogelbescherming en zeldzame huisdierrassen) ▪ behoud van landschapselementen (o.a. knotbomen, geriefhoutbosjes en poelen) ▪ cultuurhistorische elementen (o.a. boerderijen, bijgebouwen zoals karnmolens en hooibergen, maar ook weidemolentjes) <p>Doel proeftuin midden delfland: Waterbergingsopgave (230000 m3)</p>
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	landschappelijke kwaliteit natuurontwikkeling waterdiensten zijn minder goed (niet?) vertegenwoordigd
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	Waterberging (proeftuin Midden Delfland)
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	waterberging: NBW en WB21 (EC staatsteun is beperkend)
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	<p>groenfonds is overkoepelend</p> <p>Betrokken partijen groenfonds</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gemeente Middendelfland ▪ Natuurlijk Platteland West ▪ Agrarische Natuurvereniging Vockestaert (Werkgroep Groenfonds) ▪ WLTO (Afdeling Delflands Groen) ▪ Paul Terwan onderzoek & advies ▪ HH Delfland (door proeftuin midden Delfland)

7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	Provincie Zuid Holland Architectuurfonds (cultuurhistorie) (verwacht 9 tot 12 miljoen)
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	<p>B&O</p> <p>Bestaande uit 3 modules (boxen) aan maatregelen (zie ook bijlage):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Algemene deelname voorwaarden; ▪ Zeven samenhangende maatregelen (basislandschapspremie); ▪ 40 afzonderlijk te belonen maatregelen in de sfeer van natuur, landschap, cultuurhistorie en toegankelijkheid. Waarvan: zes maatregelen op het gebied van natuur / biodiversiteit & twaalf maatregelen op het gebied van landschapsonderhoud Waaronder: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Riet ▪ Terrastaluds ▪ NVO ▪ poelen <p>Het puntensysteem omvat louter maatregelen in de sfeer van periodiek onderhoud en beheer en is bedoeld voor duurzame beloning hiervan. Eenmalige investeringen maken geen deel uit van het systeem, maar worden apart in beeld gebracht en voor financiering voorgedragen.</p> <p>Inrichting</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Eenmalige investeringen ▪ Aanleg, herstel en/of achterstallig onderhoud van natuur-, landschaps- en cultuurhistorische elementen.(vergoedingen obv bedrijfsnatuurplannen)
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	Puntensysteem groene diensten B&O dat gerelateerd is aan financiële compensatie
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Stichting groenfonds Midden Delfland
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Boeren in Midden Delfland
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Inrichting (eenmalig) daarna alleen nog B&O maatregelen

11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	Sommige eenmalig, sommige jaarlijks.
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	bestaande regeling (sinds 2006) maar gesloten.
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	76 deelnemers in 2007 t.a.v. waterbeheer; <ul style="list-style-type: none"> ▪ riet: 1 ha (6 deelnemers) ▪ NVO: 8 km bij 10 deelnemers (waarvan 6 ook afrastering, 2500m) ▪ Terrastallud: 1 deelnemer, 300m ▪ Poelen: 4x (3x > 75m², 1x < 75m²)
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied	Het budget is op tot 2012. dan nieuwe contracten. Er is animo bij veel meer boeren maar opschaling is alleen mogelijk als er ook financiën beschikbaar zijn.
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2006 (goedkeuring EC)
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2012 loopt de B&O regeling af.
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Er zullen nieuwe contracten worden opgesteld
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	<ul style="list-style-type: none"> ▪

13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	
X			
14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	
14c		welke kosten heeft de aanbieder	
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigten van de regeling?	
X			
18a	faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> ▪
18b		welke risico's heeft een regeling	

18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18e		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	
19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	
	Bronnen	<p>http://www.middendelfland.nl/</p> <p>Terwan P. & B. Rodenburg (2004). Een puntensysteem voor groene diensten in Midden Delfland. Vockestaert en WLTO-Delflands Groen</p> <p>Woorst I. (red), 2007. Voor een open en groen Midden Delfland. Stichting Groenfonds Midden Delfland</p>	

Succes- en faalfactoren

Het eerste initiatief was gebaseerd op aankoop van land tbv divers groene, cultuurhistorische en ook blauwe functies. ANV en LTO waren hierop tegen en hebben een alternatief o.b.v. betaalde diensten voorgesteld. Een werkgroep bestaande uit ANV, LTO en experts hebben een regeling voorgesteld.

Een belangrijk sleutelmoment was de totstandkoming van het puntensysteem en de gemeentelijke bestuurders die hiermee akkoord gingen en er werd afgestapt van aankoop. Een tweede sleutelmoment was de staatssteuntoetsing, de regeling liep vertraging op en moest worden aangepast (ten nadele van boeren belangen).

Voor 2006 zijn er voorlichtingsbijeenkomsten geweest georganiseerd door (ondermeer) de ANV en LTO met boeren. Deze zijn opgevolgd door overleg met geïnteresseerden en de totstandkoming van 'bedrijfsnatuurplannen'. Na inventarisatie van aanwezige elementen (waaronder 8 km) NVO zijn er in 2006 6 jarige contracten opgesteld voor het beheer en onderhoud van deze elementen. (groenfonds dient niet voor inrichting).

In Midden Delfland heeft HH Delfland ook met Proeftuin Midden Delfland onderzocht welke mogelijkheden er waren ten aanzien van (groen)blauwe diensten. Na 3 jaar is de toekomst van deze regeling onzeker. In ieder geval is onduidelijkheid (wel regeling, geen regeling, geld op etc) niet goed voor het draagvlak bij boeren. Het HH Delfland is van mening dat de pilot relatief kostbaar was en dat er teveel betaald is. Zij baseren dit op de catalogus groenblauwe diensten. Volgens de ANV is dit niet zo en is de in de catalogus opgenomen voorbeeld regeling (lange rechte watergang met lange oevers aan een stuk) niet 1 op 1 toepasbaar in Midden Delfland met (met korte stukjes kopsloten).

In 2012 lopen de contracten af en zullen er nieuwe contracten worden afgesloten. Hiervoor is veel animo, waarschijnlijk willen er ook andere boeren inspringen, de vraag is alleen of en hoeveel budget er is. Aanvulling is nodig.

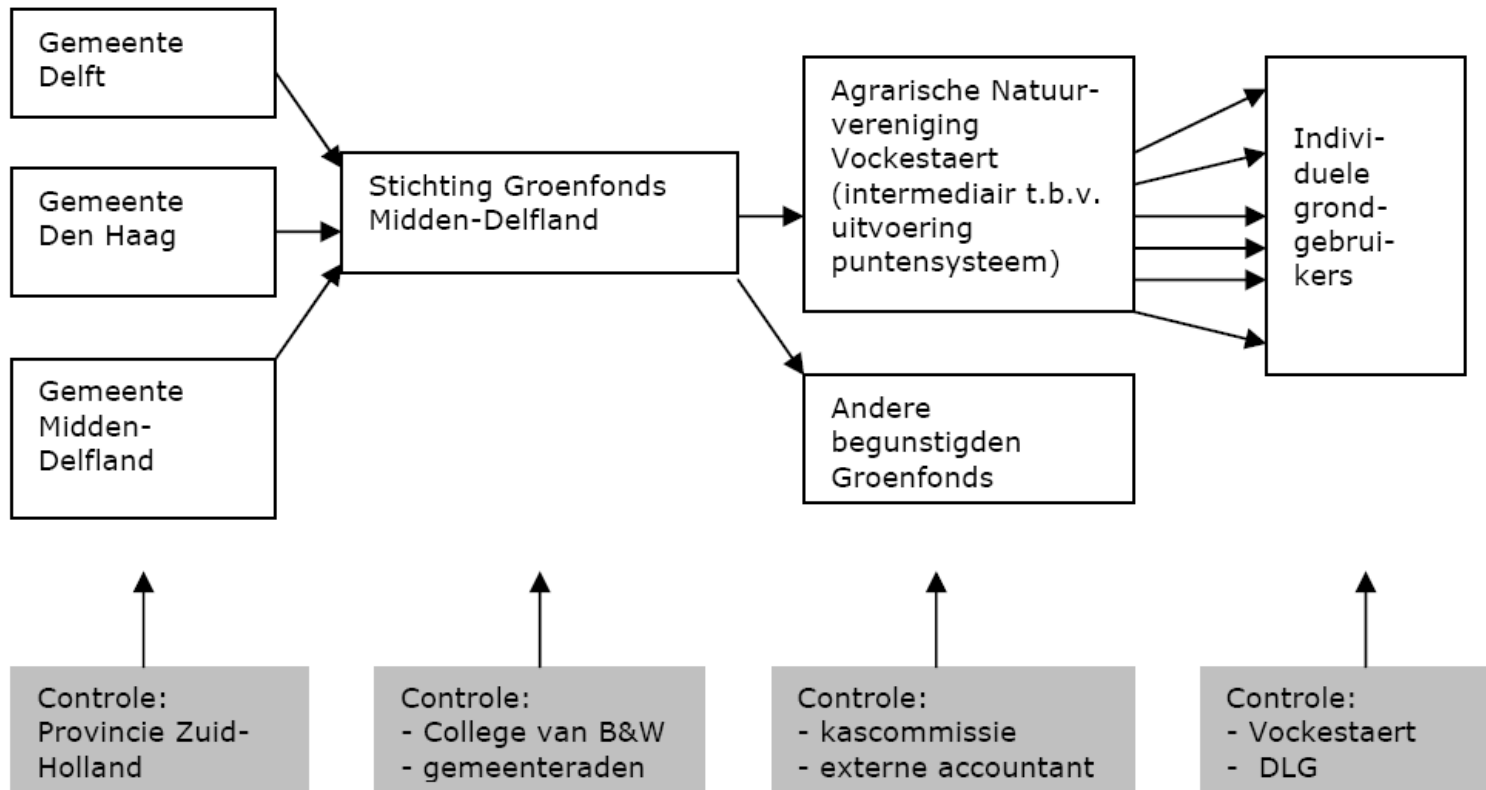
Bijlagen:

- Overzicht puntensysteem
- financieringsstromen

Tabel 1. Puntensysteem groene diensten Midden-Delfland. Elke punt levert € 10,- op.

maatregel	punten per jaar	eenheid
Box 1: onbetaalde maatregelen (basisvoorwaarden)	geen	
1. Lidmaatschap agrarische natuurvereniging		
2. In bezit van bedrijfsnatuurplan		
3. Represantief bedrijf / opgeruimd erf		
4. Deelname aan weidevogelbescherming		
Box 2: basis-landschapspremie (vast aantal punten voor hele box)	15*	per ha voor toepassen alle maatregelen in box
1. Instandhouden kavelpatroon		
2. Instandhouden sloot- en greppelpatronen		
3. Instandhouden bestaande landschapselementen		
4. Instandhouden van historische gebouwen		
5. Instandhouden grasland, afzien van groundbewerking		
6. Alleen pleksgewijze chemische onkruidbestrijding in grasland		
7. Weidegang (rund)vee		
Box 3: maatregelen die afzonderlijk punten opleveren		
Natuur / biodiversiteit		
1. Beweiding met zeldzame huisdierrassen		
- runderen	10	dier
- schapen	2	dier
2. Gedogen van ganzen en andere wintergasten	15	ha opvang
3. Gedogen van overzomerende ganzen	25	ha opvang
4. Gebruik van een wildredder bij het maaien	0,5	ha maailand
5. Toepassen van uitgekende mozaiekplanning graslandgebruik:		
- planvorming en administratie	44	bedrijf
- hectarepremie	3,5	ha maailand
▪ of: bij maaien in loonwerk	5	ha maailand
▪ of: bij afvoer gras in loonwerk	22	maaitrap
6. Instandhouden oud grasland (>10 jaar)	6	ha
Landschapselementen		
7. Onderhoud van geriefhouwboesjes (afzetten eens per 10 jaar)	375**	ha
8. Onderhoud van houtsingels (afzetten eens per 10 jaar)	375	ha
9. Onderhoud van elzensingels (afzetten eens per 10 jaar)	8	100 m
10. Onderhoud van hagen en heggen (snoei eens per 4-6 jaar)	4	100 m
11. Onderhoud van knotbomen (afzetten eens per 3 jaar)	0,5	boom
12. Onderhoud van leibomen		
- stamdiameter < 10 cm	2,5	boom
- stamdiameter > 10 cm	5	boom
13. Onderhoud van hoogstamfruit:		
- jaarlijkse snoei	1,5	boom
- inboeten	6,5	boom
14. Onderhoud van erfbeplanting	op begroting	
15. Onderhoud van rietkragen / rietlanden:		
- oppervlakte tot 1.000 m ²	204	ha
- oppervlakte 1.000 – 2.500 m ²	156	ha
- oppervlakte > 2.500 m ²	108	ha
16. Onderhoud natuurlijke oevers:		
- jaarlijks beheer	204	ha
- afrastering	5	100 m
17. Onderhoud van terrastaluds:		
- jaarlijks beheer	204	ha
- afrastering	5	100 m
18. Onderhoud van poelen:		
- diameter tot 75 m ²	5	poel
- diameter 75 – 175 m ²	8	poel

OVERZICHT GELDSTROMEN GROENFONDS MIDDEN-DELFLAND

nr.	Indicatoren	Fact sheet 10	Langs de Linge
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	Uitvoeringsprogramma Langs de Linge (P80 / FS10)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Het Gelderse gebied langs de Beneden Linge: <ul style="list-style-type: none"> - van Geldermalsen tot Gorinchem - oostelijk van de Diefdijk en Zuiderlingedijk
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	Verhogen van de ruimtelijke kwaliteit door het combineren van functies
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	KRW doelstellingen waterkwaliteit: goede ecologische en chemische watertoestand
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	Klimaatbestendigheid Duurzame leefomgeving Uitbreiding EHS
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	KRW+ ILG-gelden
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten). Welke partijen zijn betrokken geweest bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	Regeling is onderdeel van de KRW Betrokken partijen: - Waterschap Rivierenland - Gemeente Geldermalsen - LTO-Noord - Provincie Gelderland
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget?	Rijkssubsidie 4,1 miljoen euro (KRW-gelden) Dit bedrag geldt voor de periode 2007-2015, maar het WS denkt de afgesproken doelen met V&W in 2013 te kunnen behalen.
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	1) Akkerranden (NVO's/ natte bufferstroken) 2) Optimaliseren bedrijfsvoering (voermanagement; anders omgaan met mest) door middel van 'advies op maat' van adviesbureau PBA

9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding?	Stimuleringsregeling met marktconforme vergoeding tav inkomstenderving
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	LTO-Noord (trekker); Waterschap Rivierenland (trekker); Provincie Gelderland (cofinancier)
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	1) Akkerranden: voornamelijk melkveehouders 2) Optimaliseren bedrijfsvoering: melkveehouders + akkerbouwers
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	4 m strook niet mesten/ spuiten
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	1) Kopie van Actief Randenbeheer Brabant: 0,35 per strekkende meter per jaar op grasland 0,70 per strekkende meter per jaar op bouwland 2) Korting gebaseerd op uurtarief van adviesbureau (per dagdeel)
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden?	-
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	Bestaand: van 2009 tot 2015 met nadruk op maatregelen in de watergangen
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	Momenteel 1 agrariër: gestart met akkerranden
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied?	Ingepland 18.000 euro van 2011 tot 2013 voor de twee maatregelen (akkerranden en 'advies op maat').
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2009
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2015 (verwacht: 2013)
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Afhankelijk van de prestaties van het waterschap; hopelijk 100% want dit is in overeenstemming met V&W (KRW doelstellingen)
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	Nee
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	Nee; eerst communicatie(proces) verbeteren → wervingsacties nodig!
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	Animo is gemeten bij agrariërs; daarna zijn deze door LTO nagebeld waarop een gebiedsgroep van 6 agrariërs is samengesteld
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Agrariërs benoemen vaak 'teveel regels', maar vaak hebben deze agrariërs nog achterliggende redenen (e.g. handhavingsproblemen in het verleden); agrariërs moeten eerst zien, dan geloven
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Draagvlak bij de gemeente vanwege recreatie: kruiden in de akkers geeft een mooi effect

X			
14a	Kosten begunstigden	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	Nee
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	Akkerranden = ruimte en inzaaien van kruiden = inkomstendering (maar hiervoor zijn de subsidies bedoeld)
14c		Welke kosten heeft de aanbieder?	Investeringskosten via GBD
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	Zoals is gebleken in het motivatieonderzoek Actief Randenbeheer Brabant: - Verbetering van waterkwaliteit en imago - Handig rijden voor akkerbouwers
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond opkopen (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	Onderhoud sloten is gemakkelijker door het kunnen rijden over grasstroken waardoor de te vergoeden gewasschade kleiner is wat zowel baat voor de agrariër als het waterschap heeft
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	Agrarisch Natuurbeheer via Provincie, maar de inhoud van deze pakketten is net iets anders; ook is stapeling van subsidies door agrariërs niet mogelijk
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	Ja; marktconforme vergoeding
X			
18a	Faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	Financieel: Kosten/baten vooroordelen Inhoudelijk: Angst voor voornamelijk onkruidruk Inhoudelijk: Tijd&moeite (gras zaaien & maaien & afvoeren & sloten opruimen) Communicatieproces: wervingsproces (gebiedsgroep erg positief maar nu doorwerken naar opschaling is een moeilijk punt)
18b		Welke risico's heeft de regeling?	De regeling kost vrij veel geld voor het waterschap; dit is niet jarenlang vol te houden
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	Nee
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	Een voorkeur voor meerjarige pachtcontracten om de maatregel in stand te houden
18e		Welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	Een gebiedsgroep met 6 agrariërs zijn betrokken voor een aantal maanden om uit te zoeken welke maatregelen het meeste draagvlak zouden hebben; hier zijn de akkerranden en 'advies op maat' uit voortgekomen. Hierbij zijn ook het adviesbureau PBA en de ervaringen van Actief Randenbeheer Brabant betrokken geweest. Na het selecteren van de maatregelen is een bijeenkomst voor agrariërs georganiseerd, maar hier was een zeer lage opkomst. Er moet dus nog veel aandacht worden besteed aan het communicatieproces naar agrariërs, met behulp van de gebiedsgroep.
19a	Succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	- Voordeel voor agrariërs en het waterschap (zie 15a en 15b) - Goed communicatieproces t.a.v. de opgezette gebiedsgroep - Maatregelen leiden tot verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit
19b		Is de regeling afgestemd op de doelgroep?	Ja, zie 18e

19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	Ja, zie 18e Door nauw overleg met agrariërs in een héél vroeg stadium werd duidelijk wat de meest praktische maatregelen voor agrariërs zijn (e.g. breedte van akkerranden); het eerst uitdokteren van mogelijkheden met agrariërs heeft geleid tot een selectie van de beste maatregelen
19d		Wat zijn de plannen voor de toekomst van de regeling?	- Op korte termijn organiseren van gebiedsbijeenkomsten met agrariërs - Klankbordgroep opzetten van agrariërs voor evaluatie van wervingsacties - Overleg en samenwerking met de regeling akkerranden in Oost-Gelderland, Brabant, en een overeenkomst met de provincie - Vanaf 2011 stevig inzetten op akkerranden in samenwerking met LTO
	Bronnen		* Website Rivierenland – http://www.waterschaprivierenland.nl/algemene_onderdelen/uitgebreid_zoeken/@103335/pagina/ * Ton Dorst – Waterschap Rivierenland – Gebiedsontwikkelaar (0344-649217) * Tom van der Putten – Waterschap Rivierenland – Trekker gebiedsgroep (via 0344-649090)

Succesfactoren

Betrokkenheid van agrariërs vroeg in het (communicatie)proces

Het opzetten van de regeling Langs de Linge is begonnen met nauw overleg met een gebiedsgroep van 6 agrariërs die de meeste animo toonden om mee te werken aan de verbetering van de waterkwaliteit. Om de maatregelen af te stemmen op de doelgroep is samen met de gebiedsgroep uitgezocht welke maatregelen het meeste draagvlak zouden hebben onder agrariërs; hier zijn de twee maatregelen akkerranden en 'advies op maat' uit voortgekomen.

Samenwerking met andere partijen

Bij het communicatieproces waren o.a. ook het adviesbureau PBA en de ervaringen van Actief Randenbeheer Brabant betrokken. Door de samenwerking met andere partijen konden ervaringen en contacten gedeeld worden, en kunnen de investeringskosten verdeeld worden onder verschillende partijen als de provincie.

Draagvlak vergroten onder agrariërs

Door nauw overleg met agrariërs in een heel vroeg stadium werd duidelijk wat de meest praktische maatregelen voor agrariërs zijn (e.g. breedte van akkerranden). Het eerst uitdokteren van mogelijkheden met de gebiedsgroep heeft geleid tot een selectie van de beste (meest praktische) maatregelen. Deze maatregelen zijn inpasbaar in de bedrijfsvoering en hebben zowel voordeel voor de agrariër als voor het waterschap. Hierdoor kan het draagvlak onder agrariërs om de regeling te gebruiken vergroot worden. Daarnaast leiden de maatregelen tot verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit.

Faalfactoren

Draagvlak krijgen bij agrariërs

Agrariërs benoemen vaak 'teveel regelgeving' als een reden om niet mee te doen aan de regeling, maar vaak hebben deze agrariërs nog andere achterliggende redenen waardoor de regeling niet aanslaat, e.g. problemen met handhaving in het verleden. Het verder uitzoeken van de 'echte' redenen van agrariërs kan helpen om dit probleem te overbruggen. Daarnaast blijkt dat agrariërs eerst moeten zien, voordat ze geloven. Agrariërs lijken angst te hebben voor de onkruiddruk, en vinden het onderhouden van akkerranden veel tijd en moeite kosten. Daarbij kosten akkerranden ruimte wat leidt tot inkomstenderving, hoewel de vergoeding hiervoor bedoeld zijn.

Opschalingproces van maatregelen

Na het selecteren van de maatregelen met behulp van de gebiedsgroep is een bijeenkomst voor agrariërs georganiseerd, maar de opkomst was zeer laag. Momenteel is 1 agrariër (uit de gebiedsgroep) begonnen met akkerranden. Deze lage toepassing van de regeling wordt gewijd aan te weinig aandacht voor het wervingsproces en opschaling van maatregelen naar een grote groep agrariërs.

Haalbaarheid financiële vergoeding

Agrariërs lijken vooroordelen te hebben over de kosten en baten van de maatregel (tijd&moeite versus vergoeding). Daarnaast kost de regeling veel geld voor het waterschap wat niet jarenlang te financieren is, waardoor de toekomst van de regeling onzeker wordt.

Statements

"De animo bij agrariërs is gemeten waaruit een gebiedsgroep van 6 agrariërs is ontstaan; hieruit zijn twee 'beste' maatregelen voortgekomen" (Ton Dorst)

"Boeren hebben vaak de reden dat ze het te veel regelgeving vinden, maar vaak is er nog een achterliggend verhaal" (Tom van der Putten)

nr.	Indicatoren	Fact sheet 11	Erosiebeperking Zuid-Limburg
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	Erosiebeperking Zuid-Limburg (P100 / FS11)
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Zuid-Limburgse heuvellandschap
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ Technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	Stimuleren van duurzaam landgebruik
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	Voorkomen van bodemerosie nav regenbuien
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	- Duurzame landbouw - Tegengaan wateroverlast
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	De nieuwe erosieverordening van het productschap Akkerbouw
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	Onderdeel van cross-compliance Provincie Limburg Limburgse land- en tuinbouwbond (LLTB) Waterschap Roer en Overmaas Doel: het verder vergroten van de toepassing van niet-kerende grondbewerking (NKG) + mulch
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget?	Provincie met financiële bijdrage van waterschap: Tot 2013 max 4 miljoen euro voor communicatie en implementatie (provincie 1,5 miljoen; waterschap 2,5 miljoen)
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	NKG + mulch
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding?	Stimuleringsregeling

10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	WS Roer en Overmaas (trekker) in samenwerking met provincie en LLTB
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigen (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Grondeigenaar, pachter, huurder
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Toepassen van NKG inclusief bodembedekkers (mulch)
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	50 euro tot 94 euro per hectare, afhankelijk van de helling Jaarlijkse vergoeding
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden?	Jaarlijkse overeenkomsten
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	Bestaande
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	??
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigen / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied?	??
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	Januari 2009
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	t/m 2012 overgangperiode; op basis van onderzoeksresultaten en ervaringen wordt de erosieverordening geëvalueerd en zo nodig aangepast.
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	NKG + mulch wordt vanaf 2013 leidend.
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	Nee
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	Nee
13c		Zijn potentiële begunstigen op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	Via pilots en groepsbijeenkomsten
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigen? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	Ja; erosiebeperking

13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	In het begin moeilijk (veel weerstand) want NKG heeft grote impact op bedrijfsvoering; daarna meer draagvlak want NKG leidt tot erosiebeperking
X			
14a	Kosten begunstigden	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	Ja; vooral tijd & moeite
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	Ja; machines aanschaffen (soms komt delen van machines ook voor)
14c		Welke kosten heeft de aanbieder?	Investeren in advisering (communicatie) en implementatie
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	Erosiebeperking = betere gewasopbrengsten
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond opkopen (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	Erosiebeperking
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	Nee
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	Kosten-baten en opbrengst = acceptabel
X			
18a	Faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	Achterlopers halen voorlopers (die met pilots waren begonnen) vaak niet meer in; communicatie tussen deze agrariërs vaak niet meer haalbaar
18b		Welke risico's heeft de regeling?	- Goed vakmanschap nodig voor NKG - Inpasbaarheid in de EU kaders na 2013
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	nee
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	Beetje moeilijk, maar nu lukt het vaak wel want veel agrariërs passen NKG tegenwoordig toe

18e		Welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	<ul style="list-style-type: none"> - Kijken naar behoefte van agrariërs - Elke boer heeft andere behoefte; op inspelen - Individuele begeleiding & advisering - Bezoeken van pilots door agrariërs - Groepsbijeenkomsten en lezingen = motiverend
19a	Succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> - Traject van individuele advisering (=advies op maat) geïnitieerd door het waterschap - Kenniscirkels en onderzoeksbegeleidingsgroep (OBG) - Meldpunt voor problemen van agrariërs
19b		Is de regeling afgestemd op de doelgroep?	Regeling stimuleert agrariërs om erosie te verminderen
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	<ul style="list-style-type: none"> - Communicatieproces inclusief advisering - Agrariërs worden gezien als individu; daarom advies op maat nodig
19d		Wat zijn de plannen voor de toekomst van de regeling?	Vanaf 2013 NKG + mulch leidend
	Bronnen		<ul style="list-style-type: none"> * Website incl nieuwsbrieven http://www.overmaas.nl/erosiebestrijding/informatie_nkg * Stefan Muijtjens – adviseur NKG (06-22185308)

Provincie Limburg, Limburgse land- en tuinbouwbond (LLTB) en Waterschap Roer en Overmaas hebben als doel het verder vergroten van de toepassing van niet-kerende grondbewerking (NKG) + mulch

Succesfactoren

- Kijken naar behoefte van agrariërs
- Communicatieproces inclusief advisering: elke boer heeft andere behoefte en hierop inspelen
- Individuele begeleiding & advisering (Agrariërs worden gezien als individu; daarom advies op maat nodig)
- Bezoeken van pilots door boeren, groepsbijeenkomsten en lezingen = motiverend
- Traject van individuele advisering (=advies op maat) geïnitieerd door het waterschap
- Kenniscirkels en onderzoeksbegeleidingsgroep (OBG)
- Meldpunt voor problemen van agrariërs (1 loket)

Faalfactoren

- Achterlopers halen voorlopers (die met pilots waren begonnen) vaak niet meer in; communicatie tussen deze agrariërs vaak niet meer haalbaar
- Goed vakmanschap nodig voor NKG (kennis!)
- Inpasbaarheid in de EU kaders na 2013

nr.	Indicatoren	Fact sheet 12	Subsidieregeling Natuurvriendelijke oevers Rijnland
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	Verordening subsidies natuurvriendelijke oevers 2009.
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	HH Rijnland
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	stimuleren van mensen om de natuurvriendelijke oevers aan te leggen type type A: onverdedigd flauw talud type B: licht verdedigd flauw talud type C: verdedigd flauw talud
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	Waterkwaliteit & ecologie
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	Waterberging
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	KRW Waterbeheersplan
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	HH Rijnland
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	HH Rijnland budget: ± 300.000,-/jaar (maximaal 800.000 per jaar) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Budget 2010 is op in juni 2010. Mogelijk ivm bezuinigingen wordt het minder in 2011
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	NVO type A: onverdedigd flauw talud NVO type B: licht verdedigd flauw talud NVO type C: verdedigd flauw talud De breedte van de stroken is afhankelijk van watertype en breedte van de watergang.

			Watertype/gang	Minimale NVO breedte (zone met flauw talud)	Taludhelling (max)
			tot 5 m	20 cm	1:3
			5-10m	60 cm	1:3
			>10m /meren en plassen	100 cm	1:3
			scheepvaartkanalen zonder vooroevers	200cm	1:4
			scheepvaartkanalen met vooroevers	150 cm	1:3
9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	<p>Enmalige vergoeding op basis van inrichting</p> <p>bestaande watergangen: NVO type A: 100 per strekkende meter; NVO type B: 200 per strekkende meter; NVO type C: 400 per strekkende meter;</p> <ul style="list-style-type: none"> particulieren: subsidie 100% van de werkelijke kosten Voor de aanleg en/of inrichting van afwijkende oevertypen is een hogere subsidie dan de gestelde maxima mogelijk, De maximumbijdrage per project/aanvrager bedraagt 50.000. <p>nieuwe watergangen:</p> <ul style="list-style-type: none"> 100% van de werkelijk kosten met een maximum van 50 per strekkende meter De maximum bijdrage per aanvrager/project bedraagt 20.000 		
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Rijnland		
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigen (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	particulieren maar ook natuurbeheerorganisaties en overheden		
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	inrichten en onderhouden van een Natuurvriendelijke oevers		
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	bedrag zie 9 uitbetalingfrequentie: eenmalig voor aanleg		
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	n.v.t., eenmalige inrichtingsmaatregel		
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	bestaande regeling		
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	kleinschalig, en budget is op in 2010.		
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel	potentieel is afhankelijk van: animo (onbekend?);		

		potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied	financiën, deze worden jaarlijks vastgesteld (budget is op voor 2010, situatie 2011 twijfelachtig i.v.m. bezuinigingen)
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	2009
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	2016
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Onbekend
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	ja na 2008
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	er wordt gedacht aan B&O maar dit is voor de verre toekomst
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	evaluatie van 2007-2008 regeling bleek dat begunstigden te weinig op de hoogte waren
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	vooral overheden en particulieren, boeren waren niet /nauwelijks geïnteresseerd
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	aannemers zien markt voor vergunningen t.a.v. oeververbetering bij particulieren
X			
14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	bij overheden wel.(%), B&O zijn voor begunstigden, zij waren al onderhoudsplichtig moeten intensiever natuurvriendelijk onderhoud verzorgen
14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	nee, maar onderhoud kost wel meer inspanning (en zorgt in die zin dus voor extra kosten)
14c		welke kosten heeft de aanbieder	kosten voor aanleg en inrichting. Rijnland verzorgt ook het onderwatertalud.
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	NVO vergoeding
15b	Baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ NVO aanleg (maar sterk versnipperd te kleine schaal) ▪ imago

16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	
X			
18a	Faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	
18b		welke risico's heeft een regeling	
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18*		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	
19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	
	Bronnen	Telefonisch: Luciënne Vuister Anoniem. Verordening subsidies natuurvriendelijke oevers 2009 + toelichting en bijlagen.	

De eerste regeling dateert van 2007-2008 en is in totaal 21 maanden open geweest. Deze is geëvalueerd. Hieruit bleek dat er 14 aanmeldingen zijn gedaan, waarvan 12 zijn toegekend, resulterend in 3.5km oever. De gemiddelde compensatie was 80 /m, variërend tussen de 5 en de 300 per meter afhankelijk van de lokale situatie en het type oever. Boeren hebben weinig of geen gebruik gemaakt van de regeling. Het merendeel van de aanvragers betrof particulieren en overheden. Kosten bedroegen 270.000 . De regeling was gericht op alleen de aanleg + inrichting van de NVO's. Eigenaren zijn verplicht het B&O van hun oevers uit te voeren. De regeling eist vervolgens natuurvriendelijk onderhoud na gesubsidieerde aanleg, echter dit blijkt moeilijk te handhaven. De doelstelling van 5km / jaar is niet gehaald.

De nieuwe regeling dateert uit 2009. Hierin zijn enkele zaken aangepast. Het budget van 2010 is op. De verwachting is dat er aanzienlijke hoeveelheden oever zijn aangelegd (grote schatting: 7 km. in 2009 en 2010). Echter spelen er ook bezuinigingen waardoor er minder geld beschikbaar is. De regeling loopt 4 tot 6 jaar (tot 2013-2015), waarbij elk jaar financiële middelen worden aangevuld.

Succes- en faalfactoren

- Er is heel weinig gecommuniceerd richting potentiële gebruikers van de regeling. In het communicatieplan was opgenomen dat er contact gezocht zou worden met boerenbelangenorganisaties (LTO en ANV) maar dit is niet gedaan, een gemiste kans.
- De aanvraag bleek erg ingewikkeld en daardoor een drempel voor aanvragers en meer werk voor vergunningverleners die de aanvragen beoordelen (voorbeeld het aandragen van een profieltekening).
- aannemers maken gebruik van regeling (positief voor opschaling, negatief als zij hier ten koste van HH Rijnland van profiteren)
- de toepassing is er klein en erg versnipperd, het draagt bij aan imago en draagvlak opschaling maar niet of nauwelijks aan (gebieds)doelen.
- Vergoeding B&O niet geregeld. Rijnland denkt nog na over het belonen van B&O aan NVO's door derden.

Ten slotte: oeverherstel regeling is buiten beschouwing gelaten, wel interessant om te vermelden is dat hier de opbrengst van de heffing van vaarvergunningen direct worden gebruikt voor het herstel van oevers langs vaarwegen, met name beschoeiingen.

nr.	Indicatoren	Fact sheet 13	Stimuleringsregeling Waterbergingsoevers Rivierenland
X			
1	Naam regeling	Naam die verwijst naar de regeling, instrument, maatregel en/of gebied. Elke naam moet uniek zijn.	Stimuleringsregeling Waterbergingsoevers 2010
2	Locatie / gebied	Wat is de locatie of gebied waar de regeling wordt uitgevoerd?	Waterschap Rivierenland
3	Doel regeling	Stimuleren van <ul style="list-style-type: none"> ▪ technische maatregelen ▪ Aanpassing Land/waterbeheer bij landeigenaren ter bevordering van de kwaliteit (watergerelateerde) ecosysteemdiensten. 	Waterbergingsoevers (40.000m ² in 2012 en imago/werkzaamheden waterschap) <ul style="list-style-type: none"> ▪ min 100m lang ▪ 2- 10 m breed ▪ met terras of 1:5 profiel ▪ A en B watergangen ▪ In landelijk gebied ▪ Geen andere subsidie ▪ Goedgekeurd plan van aanpak (door Rivierenland) ▪ Aanleg, waardevermindering grond en vergoeding legeskosten
X			
4a	'Beheerprobleem' / ecosysteemdienst	Aan welke (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling primair positief bij?	waterkwantiteit Waterkwaliteit Natuur
4b		Aan welke andere (watergerelateerde) ecosysteemdiensten draagt de regeling positief bij?	
5	Achterliggend beleid, wet- en regelgeving	Onder welke beleid/wet- en regelgeving valt de regeling?	Waterberging (WB21, NBW), KRW, EHS (natte EVZ), Stroomgebiedsvisie (knelpuntlocaties waterberging), WBP
6	Proces	Staat de regeling op zichzelf, of maakt het onderdeel uit van een groter (gebiedsgericht?) project? (Van belang om te weten voor het geval meer wordt betaald voor gebieden binnen EHS zones dan erbuiten) Welke partijen zijn betrokken bij het proces van het tot stand komen van de regeling? En met welk doel waren de partijen betrokken?	De regeling is voor een gekoppeld aan de Groenblauwe diensten van Provincie Gelderland. Gelderland subsidieert ook de oevers en in de toekomst ook de vismaatregelen (paaiplaatsen, overwinteringskuilen)
7	Financieringsbron	Uit welke bron van financiering wordt het instrument van de regeling bekostigd? En wat is het maximale budget	Rivierenland + Provincie Gelderland
X			
8	Maatregel	Is de regeling ter stimulering van het implementeren van maatregelen? Zo ja, welke?	Waterbergingsoevers (keuze uit diverse profielen) en in de toekomst ook vismaatregelen (paai- en overwinteringsplaatsen)

9	Instrument	Welk type economisch instrument wordt ingezet voor de regeling? En wat is de vergoeding	financiële vergoeding voor aanleg, waarde daling (door functieverandering) en legesvergoeding. Geen vergoeding van B&O.
10	Aanbieder(s) regeling	Wie is de aanbieder van de regeling? Aanbieder is de partij die in de praktijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van de regeling.	Rivierenland
11a	Begunstigde instrument	Wie zijn de beoogde begunstigden (gebruikmaker / uitvoerder) van het economische instrument van de regeling?	Particulieren en rechtspersonen (geen overheden)
11b		Aan welke activiteit verplicht de (potentiële) begunstigde van het instrument zich bij de regeling?	Aanleg van waterbergingsoever
11c		Wat is het bedrag van de regeling? En wat is de frequentie van uitbetaling?	2/ m2 buiten knelpuntlocatie, EVZ of KRW-waterlichaam, erbinen 4/m2 waardevermindering grond (max 6/m2: 85% vd waarde binnen, 50% buiten). Eenmalige uitkering
11d		Hoelang geldt de regeling voor de begunstigde van het instrument? Met welke uitstapmogelijkheden	Definitief, door aanpassing van functie: landbouw naar water (aanpassing van de legger)
12a	Status regeling	Is het een bestaande of voorgenomen regeling?	bestaand (opvolger van Stimuleringsregeling waterbergingsoevers 2008
12b		Indien bestaand, in welke mate wordt er gebruik gemaakt van de regeling?	jaarlijks zijn er ±5-10 nieuwe deelnemers (eerst waren dit er minder). Er lijkt dus steeds meer animo te zijn, dit komt ook door gewenning aan het idee en voorbeeld van andere boeren
12c		Wat is het potentieel van de regeling? Hoeveel potentiële begunstigden / areaal / km zijn er (mogelijk) in het gebied	259000
12d		Wanneer is de regeling ingesteld?	1/3/2010
12e		Wat is de (beoogde) einddatum van de regeling?	31/12/2011
12f		Wat gebeurt er als de regeling is beëindigd?	Waarschijnlijk doorontwikkeling.
X			
13a	Uitvoerbaarheid en draagvlak	Is de bestaande regeling in het verleden aangepast om de werking van de regeling te verhogen? En waarom?	ja, welke aanpassingen?
13b		Zijn er plannen om de bestaande regeling aan te passen om de werking van de regeling te verhogen? Welke?	
13c		Zijn potentiële begunstigden op de hoogte van de regeling? Hoe is dat gebeurd?	
13d		Is er draagvlak voor de regeling onder begunstigden? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	▪
13e		Is er onder (betrokken en andere) partijen draagvlak voor de regeling? Wat zijn hiervoor de belangrijkste redenen?	
X			
14a	Kosten begunstigde	Gaat de maatregel van de regeling gepaard met hoge investeringen voor de begunstigde van de regeling?	

14b		Is sprake van hoge kosten door de begunstigde van de regeling bij uitvoering van de maatregel? Zo ja, om wat voor kosten gaat het dan vooral?	
14c		welke kosten heeft de aanbieder	
15a	Baten begunstigde	Welke voordelen (behoudens de compensatie als onderdeel van de regeling) heeft de begunstigde van de maatregel/regeling?	
15b	baten aanbieder	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Waterschap hoeft slechts 1 stuk grond te beheren en kan zo aan meerdere doelen tegelijk voldoen in plaats van 5 stukken grond op te kopen? (1 keer betalen goedkoper dan 5 keer; transactiekosten) ▪ Draagvlak? ▪ Snel uitvoerbaar en snelle realisatie van doelen? 	
16	Andere regelingen	Kan de begunstigde ook gebruik maken van een andere regeling t.a.v. het uitvoeren van de maatregel? Zo ja, met welke regeling?	
17	Kosten / baten	Wegen de baten (inclusief instrument) op tegen de kosten voor begunstigden van de regeling?	
X			
18a	faalfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als faalfactoren van de regeling?	▪
18b		welke risico's heeft een regeling	
18c		Levert de regeling conflicten met andere regelingen? Zo ja, met welke regelingen conflicteert de regeling dan?	
18d		Landbouwgrond wordt vaak gepacht. Is het pachten van landbouwgrond een obstakel voor de werking van de regeling? Zo ja, waarom?	
18e		welke leergelden zijn er op procesgebied te trekken en welke sleutelmomenten waren belangrijk voor de voortgang?	
19a	succesfactoren	Wat wordt door betrokkenen gezien als succesfactoren van de regeling?	
19b		is de regeling afgestemd op de doelgroep	
19c		Heeft het proces van de totstandkoming van de regeling bijgedragen aan het succes van de regeling?	
19d		zijn de baten gunstiger dan de kosten	
	Bronnen	<ul style="list-style-type: none"> - schriftelijke informatie - beperkte telefonische informatie wegens vakantie contactpersoon 	

De 2010 regeling is de opvolger van de voorlopende regeling. Deze beviel goed en is met enkele kleine aanpassingen in maart 2010 opnieuw ingesteld. Er wordt nog gewerkt aan een herziene versie met mogelijkheden voor subsidie voor vispaaiplaatsen en overwinteringsplaatsen. Dit is mede in het kader van provinciale groenblauwe diensten.

Draagvlak is goed, elk jaar 5 tot 10 deelnemers en het aantal groeit per jaar. Belangrijk hierbij is de informatie op de website en presentaties bij bijeenkomsten van ANV's. De regeling biedt enigszins mogelijkheid tot maatwerk (ondermeer breedte oever 2- 10m, en type oever)., maar maatwerk is wel duidelijk afgekaderd binnen de regeling.

Knelpunt is het feit dat C-watgangen niet in aanmerking komen. Verder zijn er vooral positieve geluiden.

COLOFON

VERKENNING INNOVATIEVE ECONOMISCHE INSTRUMENTEN VOOR AGRARISCHE WATERMAATREGELEN

OVERZICHT VAN PRAKTIJKSTUDIES

OPDRACHTGEVER:

RIJKSWATERSTAAT WATERDIENST
EINDRAPPORT

STATUS:

Vrijgegeven

AUTEURS:

Jeroen Klooster
Bram de Vlieger
Vincent Linderhof

ARCADIS Nederland BV
ARCADIS Nederland BV
WUR / LEI

GECONTROLEERD DOOR:

Rikje van de Weerd

ARCADIS Nederland BV

VRIJGEGEVEN DOOR:

Ursula Blom

ARCADIS Nederland BV

3 september 2010
C03031/BD0/0M6/000231

ARCADIS NEDERLAND BV
Lichtenauerlaan 100
Postbus 4205
3006 AE Rotterdam
Tel 010 2532 222
Fax 010 4341 398
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.